

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA PLASTİK POŞET VERGİSİ UYGULAMALARI: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

PLASTIC BAG TAX APPLICATIONS IN TURKEY AND THE WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Recep YÜCEDOĞRU*

Özlem ŞAHİN**

ÖZ

Çevre sorunlarına sebep olan atıkların azaltılmasına yönelik duyarlılığın son yıllarda artması plastik poşet vergilerine yönelimi artırmıştır. Bu nedenle Dünya'da ve Türkiye'de çevrenin korunması amacıyla plastik poşet vergileri uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de 2019 yılından itibaren uygulanmakta olan plastik poşet vergisi uygulaması sonucunda poşet tüketimi % 75 oranında azalmıştır. Bu azalmanın yanı sıra uygulamada birçok sorunla karşılaşıldığı da görülmüştür. Bu makalenin öncelikli yazılış amacı uygulanan verginin teknik ve bürokratik safhalarındaki sorunları ortaya koyarak literatüre katkıda bulunmak ve politikanın revizyonunda katkı sunmaktır. Bu açıdan makalede plastik poşetlerin yol açtığı çevre sorunları ele alınmış ve plastik poşetlerin kullanımının azaltılmasına yönelik politikaları dünya

ABSTRACT

The increase in sensitivity towards reducing environmental wastes has increased the tendency towards plastic bag taxes. For this reason, plastic bag taxes have been started to be applied protect the environment in the world and in Turkey. As a result of the plastic bag tax application that has been implemented in Turkey since 2019, the consumption of bags has decreased by 75%. In addition to this decrease, it has been observed that many problems have been encountered in practice. The primary purpose of this article is to contribute to the literature by revealing the problems in the technical and bureaucratic stages of the applied tax and to contribute to the revision of the policy. In this respect, the environmental problems caused by plastic bags are discussed in the article and the policies to reduce the use of plastic bags are explained with examples

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü recep.yucedogru@beun.edu.tr, ORC-ID: 0000-0003-4798-9576.

** SMMM, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, smmmozlemsahin@hotmail.com, ORC-ID: 0000-0001-5095-0969.

Yücedoğlu, R., Şahin, Ö. (Eylül 2021). Türkiye'de Plastik Poşet Vergisi Uygulamaları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Vergi Raporu*, 264, (204-233)

Makale Türü: Araştırma Makalesi
M.G.T.: 15.07.2021 / **M.K.T.:** 02.09.2021

örnekleri ile anlatılmıştır. Türkiye’de poşet vergisi uygulamasının mevzuat boyutu ve gelişimini tarihsel olarak açıklamış ve ulusal ve uluslararası literatürüne değinilmiştir. Ayrıca uygulamada karşılaşılan sorunları açıklanmış ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan çalışmanın “poşet vergisine” en kapsamlı ve sistematik bakan çalışmalardan biri olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu açıdan uygulamanın iyileştirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

AnahtarKelimeler: Plastik Poşetler, Plastik Poşet Vergisi, Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesi, Geri Kazanım Katılım Payı

JEL Sınıflandırma Kodları: H23, H21, K34

GİRİŞ

Dünya çevre sorunları ile sanayi devrimi ile tanışsa da çevresel sorunların hızla modern dünyanın en önemli sorunlarından biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dahası yirmi birinci yüzyılın başından itibaren sanayileşme ve üretim atıklarının hızlı artışı bugün dünya ülkelerinin tamamında ciddi etkiler oluşturmakta ve başta insan sağlığına yönelik olmak üzere birçok tehdidi içinde barındırmaktadır. Devletlerin çevre sorunları ile mücadelede en öncelikli olarak gördükleri sorunlardan bir tanesi ise, şüphesiz plastik atık sorunudur. Plastik atıklar dünya ekolojisini tehdit etmekle kalmayıp ciddi bir ekonomik maliyet de barındırdıklarını ve bu noktadan da sorun olarak tanımladıklarını söyleyebiliriz.

Devletlerin çevresel sorunlara müdahale araçlarından bir tanesi de vergilerdir. Vergi politikaları talebin düzenlenmesi noktasında etkin bir araçtır. Bu açıdan ekonomi yönetimleri vergi yolu ile çevre sorunlarıyla mücadele etmeyi tercih etmişlerdir. Ülkemizde de 2019 yılının başından itibaren plastik poşetlerin çevreye getirdikleri etkileri azaltmak ve talebi daraltmak için “poşet vergisi” uygulaması getirilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Bu makalenin öncelikli yazılış amacı

from the world. The legislative dimension and development of the bag tax application in Turkey has been explained historically and the national and international literature has discussed. In addition, the problems encountered in practice are explained and solutions are tried to be presented. In this respect, it would not be wrong to state that the study is one of the most comprehensive and systematic studies on the “plastic bag tax”. In this respect, it aims to contribute to the improvement of the application.

Keywords: Plastic bags, plastic bag tax, pricing a plastic bag, recovery contribution share

JEL Classification Codes: H23, H21, K34

ise; uygulanan verginin teknik ve bürokratik safhalarındaki sorunları ortaya koyarak literatüre katkıda bulunmak ve politikanın revizyonunda katkı sunmaktır. Bu açıdan makalede öncelikle plastik poşetlerin yol açtığı çevre sorunlarına etraflıca değinecektir. İkincil olarak plastik poşetlerin kullanımının azaltılmasına yönelik politikaları dünya örnekleri ile göz önüne sermeye çalışacak ve daha sonra da plastik poşet tüketimini dünya ve Türkiye özelinde kısaca anlatacaktır. Daha sonra Türkiye’de poşet vergisi uygulamasının mevzuat boyutu ve gelişimini tarihsel olarak açıklayacaktır. Ayrıca konu hakkında ulusal ve uluslararası literatürü özetleyecek ve son olarak da uygulamada karşılaşılan sorunları Türkiye uygulaması bağlamında çözüm önerileri de sunarak açıklamaya çalışacaktır. Bu açıdan çalışmanın poşet vergisine en kapsamlı ve sistematik bakan çalışmalardan biri olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

1- PLASTİK POŞETLER VE YOL AÇTIKLARI ÇEVRE SORUNLARI

Plastik poşetler, plastikten yapılmış satış noktalarından tüketicilere/kullanıcılara mal veya ürünleri taşıma amacıyla temin edilen saplı ve

sapsız poşetler olarak tanımlanmaktadır.¹ Yapılan araştırmalara göre, dünya çapında her yıl 1-5 trilyon arasında plastik poşet üretildiği tahmin edilmektedir. Kullanılan plastik poşetlerin büyük çoğunluğu sadece bir kere kullanıldıktan sonra atık haline dönüşmektedir. Bir plastik poşetin doğada yok olabilmesi için gerekli olan süre 1000 yılı bulabilmektedir.²

Türk Plastik Sanayicileri Araştırma Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV) tarafından plastikler en çevreci ürün olarak tanımlanmakta ve usulüne uygun üretilmesi halinde hiçbir plastiğin insan sağlığına zarar vermeyeceği savunulmaktadır.³ Oysaki plastiklerin büyük çoğunluğu biyolojik olarak ayrışmamaktadır. Işığın etkisiyle mikropplastik olarak adlandırılan küçük ve zehirli parçacıklara dönüşmektedir.⁴ Plastik poşet atıklarından kaynaklanan mikropplastiklerin besin zincirine karışması tüm canlıların hayatını tehlikeye sokmaktadır. Denizlerde balina, yunus, fok gibi memeli hayvanların yanı sıra balıklar ve deniz kaplumbağaları gibi 200 farklı deniz hayvanının hayatını tehdit etmektedir.⁵ Üretim aşamasında plastiklere katılan zehirli kimyasal maddelerin, hayvan dokusuna taşınmasıyla insanların besin zincirine etki etmektedir. Yapılan araştırmalarda, sofrta tuzunda, şişe sularının % 90'ında ve musluk sularının % 83'ünde plastik bulunduğu tespit edilmiştir.⁶ Plastik poşetlerin doğada serbestçe

dolaşması, toprak verimliliğini azaltarak mahsullerde kayıplara neden olmaktadır. Plastik poşetler yapısı itibarıyla hafif olmaları nedeniyle ve rüzgarında etkisiyle rahatlıkla sulara karışarak denizleri ve nehirleri kirliletmekte, kanalizasyon sistemlerinin tıkanmasına yol açmaktadır. Lağım ve yağmur suyu giderlerini tıkiyarak buralarda sıtma taşıyan sivrisinekler için üreme alanları oluşturarak halk sağlığını ve güvenliğini tehdit etmektedir.⁷

2- PLASTİK POŞETLERİN AZALTILMASINA YÖNELİK POLİTİKALAR VE DÜNYA UYGULAMALARI

Plastik poşetlerin aşırı tüketiminden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla dünyanın bir çok ülkesinde tüketiciler alternatif taşıma araçları kullanılmaya teşvik edilmektedir. Bu doğrultuda 1990'lı yılların başından itibaren plastik poşetlerinin kullanımının azaltılmasına yönelik politikalar uygulanmaktadır. Uygulanan politikalar 2000'li yıllarda artış gösterse de, en büyük artış 2010 yılından sonra yaşanmıştır. 2010 yılı sonrasında uygulanan politikalar üç kat fazla artış göstermiş ve yerelden uluslararası düzeye kadar tüm kıtalara yayılmıştır.⁸

Avrupa Parlamentosu tarafından 2015 yılında kabul edilen plastik torba direktifine göre; 50

¹ 25.12.2018 tarih ve 66745475-145.07-245766 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. (<http://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/plasposetue20181227-20181227091110.pdf>). Erişim tarihi: 15.05.2021

² UNEP. "Single-Use Plastics A Roadmap for Sustainability". (https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/25523/singleUsePlastic_sustainability_factsheet_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Erişim tarihi: 15.05.2021.

³ Hamdi TEMEL. Naylon Aşkını Öldürür! 2011 Genişletilmiş 2. Baskı, Hayygrup Yayınevi. İstanbul. Nisan 2018. s.134.

⁴ Melis BOSTANOĞLU. "AB ve Türkiye' de Plastiklerin Geleceği". (https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_VE_TURKIYEDE_PLASTIKLERIN_GELECEGI_1012.pdf). Erişim tarihi: 11.05.2021. s.11.

⁵ Hamdi Temel. a.g.e. s.19-20.

⁶ Melis BOSTANOĞLU. a.g.e. s.12-13.

⁷ İnci SANDALCI ve Ulvi SANDALCI. Çevre Sorunları ile Mücadele Aracı Olarak Plastik Poşet Vergisi. Editör Özgür Saygın. Teoriden Pratiğe Güncel Vergi Konuları. Ekin Yayınevi. Bursa 2019. s. 27.

⁸ Tobias Dan NIELSEN ve diğerleri. "Need A Bag? A Review of Public Policies on Plastic Carrier Bags- Where", How and to What Effect. Waste Management, Sayı 87.2019. s. 428.

mikronun altında bir duvar kalınlığına sahip olan plastik poşetlerin kullanımının sınırlandırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda hükümetler tarafından 2018 yılı sonuna kadar plastik taşıma çantaları üzerinden bir vergi alınması veya 2019 yılı sonuna kadar plastik poşet kullanımı kişi başına 90 poşete, 2025 yılı sonuna kadar plastik poşet kullanımı kişi başına 40 poşete düşürülmesini sağlayacak önlemlerin alması kararlaştırılmıştır.⁹ Yayınlanan bu direktif politika uygulamayan ülkeler için yol gösterici olmuş ve özellikle uygulanan vergi politika sayısı hızlı bir artış göstermiştir. Sadece 2017 yılında 17 ülke tarafından politika uygulaması yürürlüğe girmiştir.¹⁰ Hali hazırda dünya genelinde 60' dan fazla ülkede tek kullanımlık plastik poşetlerin azaltılmasına yönelik ulusal düzeyde politikalar uygulanmakta olup bu sayı her geçen yıl artış göstermektedir.¹¹

2018 yılı itibarıyla ulusal düzeyde uygulanan politikalar açısından kıta bazında bir değerlendirme yapıldığında, en fazla yasaklama getirilen kıtanın Afrika Kıtası olduğu görülmektedir. 21 Afrika ülkesinde tam veya kısmi yasaklar uygulanırken, 1 ülkede vergi uygulaması, 3 ülkede ise yasak ve vergi uygulamasının birlikte uygulandığı karma sistem uygulanmaktadır. Politika uygulanan Afrika ülkelerinin % 58'i 2014-2017 yılları arasında politika uygulamaya başlamıştır.¹² Asya kıtasında, 10 ülkede politik araçlar uygulanmakla birlikte; 5 ülkede yasaklama, 3 ülkede vergi politikası ve 2 ülkede yasak ve vergi uygulamasının birlikte uygulandığı karma sistem uygulanmaktadır. Japonya' da herhangi bir düzenleme

olmamasına karşılık, çok etkili bir atık sistemi ve yüksek derecede sosyal bilinç nedeniyle plastik poşet tüketimi ve çevresel etkileri sınırlıdır. Avrupa kıtasında, 2015 yılında kabul edilen Avrupa Birliği (AB) Direktifi'nin de etkisiyle 24 ülkede politika uygulanmakla birlikte en yaygın kullanılan politikanın vergiler olduğu görülmektedir. Uygulanan bu politikalar; 2 ülkede yasaklama, 15 ülkede vergi uygulaması, 1 ülkede yasak ve vergi uygulamasının birlikte uygulandığı karma sistem, 6 ülkede ise özel kamu sözleşmeleri ile gönüllü anlaşmalar uygulanmaktadır. Okyanusya'da 5 ülkede politika uygulanmakta beraber uygulanan bu politikalar; 4 ülkede yasaklama, 1 ülkede vergi politikası uygulamasıdır. Orta ve Güney Amerika' da ulusal düzenlemelerin yanı sıra yerel düzenlemelerde söz konusudur. Ulusal düzenleme açısından bakıldığında, 2 ülkede yasaklama uygulanırken, 1 ülkede yasak ve vergi uygulamasının birlikte uygulandığı karma sistem uygulanmaktadır. Kuzey Amerika' da ise ulusal düzeyde bir uygulama söz konusu olmayıp; eyalet veya şehir düzeyinde politik uygulamalar uygulanmaktadır.¹³

2.1- Plastik Poşet Üretim ve Tüketiminin Kısmen veya Tamamen Yasaklanması

Plastik poşet tüketimin sınırlandırılması ve çevreci taşıma araçlarının kullanımının özendirilmesi amacıyla yasaklama politikasına başvurulması yerel veya ulusal düzeyde birçok ülke tarafından benimsenen bir yöntemdir. Dünya'da plastik poşetlerin yasaklanması hususunda ilk politik

⁹ Directive (EU). 2015/720 of the European Parliament and of the Council, Amending Directive 94/62/EC as Regards Reducing the Consumption of Lightweight Plastic Carrier Bags. (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/58d93aee-f3bc-11e4-a3bf-01aa75ed71a1/language-en>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021.

¹⁰ UNEP. a.g.e. s. 24.

¹¹ Gizem Erim ÖZÇELİK. "Naylonlaşan Dünyada Poşet Krizi: Dünya- Türkiye Uygulaması". (<http://www.kto.org.tr/d/file/naylonlasan-dunyada-poset-krizi-dunya-turkiye-uygulamasi.pdf>). Erişim tarihi: 11 Mayıs 2021.

¹² UNEP. a.g.e. s. 24-25.

¹³ UNEP. a.g.e. s. 24-25.

düzenleme yapan ülke 2002 yılında Bangladeş olmuştur. Bangladeş'ten sonra ulusal düzeyde yasaklama potilikası benimseyen ülkeler; 2005 yılında Eritre, 2006 yılında Tanzanya, 2007 yılında Etiyopya, 2008 yılında Ruanda, 2009 yılında Uganda, Butan, Moğolistan ve Fas, 2011 yılında İtalya, 2012 yılında Mali, 2013 yılında Moritanya ve Haiti, 2014 yılında Kamerun ve Fildişi Sahili, 2015 yılında Burkina Faso, Gambiya, Malawi ve Nijer, 2016 yılında Gine-Bissau, Mauritius, Mozambik, Senegal, Hindistan, Antigua ve Barbuda, Fransa ve Papua Yeni Gine, 2017 yılında Cape Verde, Kenya, Sri Lanka, Şili, Marshall Adaları, Paula, 2018 yılında Benin, Belize, Panama, Vanuatu ve Romanya,¹⁴ 2019 yılında Yeni Zellanda, 2020 yılında Etiyopya, Kamboçya ve Bahamalar'dır.¹⁵

Ulusal düzeyde yasak uygulayan ülkeler içinde bazı ülkelerin belirli özellikleri nedeniyle ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin, Danimarka Danimarka'da 1986 yılında "Atık Eylem Planı" kapsamında elde edilen vergi gelirleri 1993 yılından itibaren yeşil vergi reformunun bir parçası olarak çevre hedeflerin gerçekleşmesinde kullanılmıştır¹⁶ Ayrıca Danimarka 1994 yılında plastik poşet üreticilerine zorunlu vergi uygulayan ilk ülkelerdendir.. Bunun yanında İhollandada lüxenbur, kıta Avrupasında uygulamaya iştirak etmiş, daha sonra Anglo-Sakson dnya içerisinde İrlanda Galler ve İskoçya'da plastik poşet zararlarını azaltmak için harekete geçmişlerdir.¹⁷

Bagladeş 1998 yılından itibaren plastik poşet konusunda sorumlu davranışlar sergileyerek diğer ülkelere örnek olmuştur. Aynı zamanda,

2002 yılında almış olduğu kararla plastik poşet kullanımını yasaklayan ilk ülke konumunda yer almaktadır. Bangladeş' in bu kararı almasındaki en büyük etken, 1988 ve 1998 yılında yaşanan ve ülkenin üçte ikisini su altında bırakan sel felaketlerinin naylon poşetlerin kanalizasyon sistemini tıkamasından kaynaklandığının tespit edilmesi olmuştur. Kenya ise plastik poşet yasağını en katı uygulayan ülkedir. Kenya' da 2017 yılında yürürlüğe giren uygulamaya göre, plastik poşet kullanan, üreten ya da satanlara 4 yıla kadar hapis ya da 38 bin dolara kadar para cezası Plastik poşet yasağını uzun yıllardan beri uygulayan Ruanda, plastik poşet yasağı ile dünyanın en temiz ülkeleri arasında yer almaktadır.¹⁸

Yeni Zellanda 2019 yılında yürürlüğe giren yasak uygulamasında, yasağı ihlal eden marketlere 67 bin dolar para cezası kesileceğini belirtmiştir. Belize 2019 ülke genelinde yasak uygulamaya başlarken; 2020 yılında Etiyopya, Kamboçya ve Bahamalar en son yasak uygulayan ülkelerdir.¹⁹

Ulusal düzeyde bir politikaya uygulamaya koymayan bazı ülkeler ulus altı düzeyde (eyalet veya şehir bazında) politika uygulamasına gitmiştir. 2018 yılı itibariye eyalet veya şehir bazında yasaklama politikası uygulamasını benimseyen ülkeler: Bufalo (ABD), Manitoaba' da iki şehir, Seattle (ABD), Chicago (ABD), Montreal (Kanada), Austin (ABD), Queretaro (Meksika), Guatemala' da dört şehir, Körfez Adaları (Honduras), Amerika Samoası, Galapagos Adaları (Ekvador), Sao Paulo (Brezilya), Cordoba (Arjantin), Pinta Arena (Şili), Belçika' da iki bölge, N'Djamena (Çad),

¹⁴ UNEP. a.g.e. s. 27-44.

¹⁵ Doris KNOBLAUCH ve diğerleri. "Develeloping Countries in the Lead- What Drives the Diffusion of Plastic Bag Policies?". Sustainability, Sayı: 10. 2018. s. 19.

¹⁶ GÜZEL, Simla, and Ersan ÖZKAN. "Plastik poşet vergisi uygulaması: Türkiye için bir değerlendirme." Vergi Dünyası Dergisi 1.455 (2019): 43-57. s. 46.

¹⁷ Güzel ve Özkan (2019), a.g.e. s.47-49

¹⁸ Hüseyin GÜRBÜZ ve Veyssel YILMAZ. "Üniversite Öğrencilerinin Naylon Poşet Kullanımına İlişkin Tutum ve Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Araştırılması". Sosyoekonomi Dergisi. Sayı 26. 2018. s. 185.

¹⁹ Doris KNOBLAUCH ve diğerleri. a.g.e. s. 19.

Hurgada (Mısır), Somaliland (Somali), Pakistan' da dört bölge, Hindistan' ın dokuz şehrinde, Jilin Eyaleti (Çin), Myanmar' da üç şehir, Filipinler' de yirmi yedi şehir, Fedaral Bölgeler (Malezya), Kuzey Bölgesi, Güney Avustralya, Avustralya' nın Başkent Bölgesi, Tazmanya ve Cales Körfezi' dir.²⁰

Ulusal düzeyde bir politikaya uygulamaya koyamayan bazı ülkeler ise ulus altı düzeyde (eyalet veya şehir bazında) politika uygulamasına gitmiştir. Bazı ülkelerde ise ulusal veya şehir bazında yasak uygulamak yerine; mağaza ve sektörel bazda veya belediye sınırlı kapsamında yasaklama politikası benimsendiği görülmektedir. Öncelikli olarak mağaza düzeyinde başlatılan yasaklarda başarı elde edilmesi halinde farklı bölgelere veya ülke geneline yayıldığı da görülebilmektedir.

2.2- Plastik Poşetlerin Azaltılması Yönelik Maliye Politikası Araçları: Vergi Uygulamaları

Çevreye zararlı faaliyetler üzerinde vergi yükünün artması tüketim sürecinde ikame mallar bulmaya iterken, üretim sürecinde ise söz konusu faaliyetlerle ilgili kendilerine vergi avantajı sağlayabilecek alternatif üretim tekniklere de yönlendirmektedir.²¹ Çevre vergilerinin uygulanmasındaki amaç, gelir sağlamaktan ziyade çevre kirliliğinin azaltılması ve çevre sorunlarıyla ilgili ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanmasıdır. Plastik poşet tüketiminin azaltılmasında etkin bir araç olması nedeniyle maliye politikası aracı olan vergilere sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Bu politika kapsamında; üretim/tedarik aşamasında, perakende aşamasında ve tüketim aşamasında olmak üzere üç farklı yöntem kullanılabilmektedir. Bu yöntemler içerisinde dünya

genelinde en fazla başvuru alan yöntem, tüketim aşamasında vergilendirme yöntemidir.

Üretim/Tedarik aşamasında vergi uygulamasında, üreticiler veya tedarikçiler tarafından vergi ödenmektedir. Ödenecek vergi tutarı kilogram veya adet başına hükümetler tarafından belirlenmektedir. Bu yöntemde tüketime yönelik davranış değişikliği oluşturulabilmesi için; verginin öncelikli olarak perakendecilere, perakendecilerden ise tüketicilere yansıtılması gerekmektedir. Üretim aşamasında vergilemeyi benimseyen bazı ülkelerde; Bulgaristan'da poşet tüketiminde büyük oranda azalma görülürken; Portekiz' de uygulama sonrası hafif poşet tüketimi % 74 oranında azalırken, vergiden muaf poşet tüketiminde % 61 oranında artış görülmüştür. Dolayısıyla Portekiz etkili bir vergi politikası yürütememiştir.²²

Perakende aşamasında vergi uygulamasında, satış noktaları tarafından plastik poşet satın alınırken vergi ödenmektedir ve ödenecek vergi tutarı kilogram veya adet başına hükümetler tarafından belirlenmektedir. Bu yöntemde ödenen verginin tüketiciye yansıtılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak vergi tutarının tüketiciye yansıtılmaması halinde tüketici vergiyi tam olarak kavrayamayacağından talepte daralma meydana getirmeyecektir. Dolayısıyla politikanın çok etkin sonuçlar vermeyeceği kanaatindeyiz. Dünya'da perakende aşamasında vergi uygulaması benimseyen ülkeler, 2009 yılında Letonya ve 2012 yılında Vietnam olmuştur. Uygulama sonrasında Letonya' da tek kullanımlık plastiklerde azalma görülürken, yeniden kullanılabilir poşetlerde ilk aşamada artışlar görülmüştür. Vietnam' da ise, biyo-bozunur olmayan poşetlere uygulanan vergi sonucunda poşet tüketiminde azalma görülmemiş ve politika başarısızlıkla sonuçlanmıştır.²³

²⁰ UNEP. a.g.e. s. 26.

²¹ Emrah FERHATOĞLU. "Avrupa Birliği' nde Ortak Çevre Politikası Çerçevesinde Çevre Vergileri". E-Yaklaşım Dergisi, Ekim 2003, Sayı 3, 2-3.

²² UNEP. a.g.e. s.27-44.

²³ UNEP. a.g.e. s.27-44.

Tüketim aşamasında vergi uygulamasında, tüketiciler tarafından satış noktalarında vergi/ ücret ödenmektedir. Ödenecek vergi tutarı adet başına hükümetler tarafından belirlenebileceği gibi, hükümetlerin yetki vermesi durumunda satış noktaları tarafından da belirlenebilmektedir. Tüketim aşamasında vergi uygulaması benimseyen ilk ülke 2002 yılında İrlanda olmuştur. Uygulama sonrasında plastik poşet tüketiminde % 90'dan fazla azalma görülmüştür. Vergilendirme politikasında etkin bir başarı elde eden İrlanda, uluslararası literatürde birçok çalışmada örnek ülke olarak gösterilmektedir. İrlanda' dan sonra tüketim aşamasında vergi politikası benimseyen ülkeler; 2007 yılında Belçika ve Botsvana, 2009 yılında Malta ve Romanya, 2016 yılında Litvanya ve Hollanda, 2017 yılında Estonya, İsveç ve Fuji, 2018 yılında Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İtalya ve Slovakya,²⁴ 2019 yılında Hırvatistan ve Letonya, 2020 yılında Kamboçya'dır.²⁵

Bazı ülkeler vergi politikası benimsenmekle birlikte, belirli özelliklerdeki poşetlerin kullanımına yasaklama getirildiği görülmektedir. Böylelikle hem düzenleyici hem de maliye politikası araçlarına birlikte başvurulmakta ve daha etkin

bir politika yürütülmeye çalışılmaktadır. Uygulamada belirli özelliklerde poşetlere yasaklama getirilirken (belirlenen mikronun altında kalan plastik poşetlerin yasaklanması veya biyo-bozunur özellik taşımayan standart polietilenden üretilen poşetlerin yasaklanması gibi); yasaklama kapsamı dışında kalan poşetlere vergi/ücret uygulanmaktadır. Bu politikayı benimseyen ülkeler; 2003 yılında Güney Afrika, 2008 yılında Çin, 2010 yılında Zimbabve, 2017 yılında Tunus, İsrail ve Kolombiya, 2019 yılında Türkiye'dir.²⁶

Ayrıca Covid-19 pandemisi sırasında ortaya çıkan yeni dönemde tek kullanımlık plastik tüketiminin hijyen kaygıları ile hissedilir şekilde artması dünyada da plastik poşet kullanımının azaltılmasında verginin bir enstrüman olarak kullanılmasının gereğini bir genel kabul haline getirmiştir. Bu yeni durumda plastik atık yönetiminde vergi politikası müdahalesinin gerekliliği de kabul görmektedir.²⁶

Tablo 1.'de plastik poşetlerin azaltılmasına yönelik ulusal düzeyde politika uygulayan ülkeler ve uygulanan politikaların kapsam ve etkinliğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

²⁴ UNEP. a.g.e. s.27-44.

²⁵ Doris KNOBLAUCH ve diğerleri. a.g.e. s. 19.

²⁶ UNEP. a.g.e. s.27-44.

²⁷ Vanapalli, Kumar Raja, et al. (2021): "Challenges and strategies for effective plastic waste management during and post COVID-19 pandemic." Science of The Total Environment 750, s.8

Tablo 1: Plastik Poşet Tüketiminin Azaltılması Yönelik Ulusal Düzeyde Politika Uygulayan Ülkeler

Yıl	Ülke	Politika Türü	Politika Kapsamı	Politika Etkisi
1994	Danimarka	Üretim/ Tedarik Aşamasında Vergi Uygulaması	Verginin tedarikçilerden perakendecilere, perakendecilerden tüketicilere yansıtılması	Plastik poşet kullanımında yaklaşık %50 oranda azalma
2002	Bangladeş	Yasaklama	Polietilenden üretilen plastik poşetlerin yasaklanması	İlk yıllarında alternatiflerin fiyatının yüksek olması ve denetim eksiklikleri nedeniyle etkinliğin sağlanamaması
2002	İrlanda	Tüketim Aşamasında Vergi Uygulaması	2017 yılında poşet ücreti revizesi	İlk yılın sonunda % 90' dan fazla azalma
2003	Güney Afrika	Vergilendirme ve Yasaklama Politikası Kombinasyonu	30 mikron altındaki plastik poşetlere yasaklama, 30 mikron üzeri olanlarda vergi uygulaması	İlk dönemlerde tüketimde azalma, sonraki dönemlerde yaptırım eksikliği nedeniyle tüketimde artış
2008	Ruanda	Yasaklama	Polietilenden üretilen plastik poşetlerin üretim, ithalat, satış ve kullanımı	İlk yıllarında karaborsa gelişimi, sonraki dönemlerde plastik ve kağıt torba kullanımında yaygınlaşma
2008	Çin	Vergilendirme ve Yasaklama Politikası Kombinasyonu	25 mikron altı Biyo- bozunur olmayanlarda yasaklama, 25 mikron üzeri tüketim aşamasında vergi	Süpermarketlerde plastik poşet kullanımı % 60- 80 arasında azalma
2009	Uganda	Yasaklama	30 mikron altındaki hafif poşetler	Plastik endüstrisi baskıları nedeniyle başarısızlık
2011	İtalya	Yasaklama (2018 Revize, Tüketim Aşamasında Vergi Uygulaması)	Biyolojik olarak parçalanmayan 100 mikron altındakiler (2018 Revize, biyolojik olarak parçalanmayan poşetler)	Yasaklama sonrasında % 55' den fazla azalma
2012	Vietnam	Perakende Aşamasında Vergi Uygulaması	Biyobozunur olmayan plastik poşetler	Başarısızlıkla sonuçlanma (vergi tutarının 5 kat artırılması tavsiye edilmektedir)
2015	Portekiz	Üretim/ Tedarik Aşamasında Vergi Uygulaması	15-50 mikron arasındaki plastik poşetler (Tüketicilere Yansıtılma)	Hafif poşet tüketiminde % 74 azalma, vergiden muaf poşet tüketiminde % 61 oranında artış
2016	Hollanda	Tüketim Aşamasında Vergi Uygulaması	Taban ücretten az olmamak üzere perakendeciler tarafından poşet ücretinin belirlenmesi	Plastik poşet çöpünde bir yılda % 40 oranında azalma
2018	Yunanistan	Tüketim Aşamasında Vergi Uygulaması	Biyolojik olarak parçalanmayan 50 mikron altındaki plastik poşetler	İlk ayından sonra % 75-80 oranda azalma, yeniden kullanılabilir alışveriş poşetlerinde artış
2019	Türkiye	Vergilendirme ve Yasaklama Politikası Kombinasyonu	40 mikron altındaki plastik poşetlerin satışının yasaklanması, 40 mikron üzeri vergi uygulaması	İki yıl sonunda % 75 oranda azalma ("Posta", 2021).

Kaynak: UNEP (2018), Single-Use Plastics: A Roadmap for Sustainability'adlı rapordan uyarlanmıştır.

3- TÜRKİYE'DE PLASTİK VE PLASTİK POŞET TÜKETİMİ

Güçlü bir plastik endüstrisine sahip Türkiye'de, yıllık yaklaşık 10 milyon ton plastik üretimi gerçekleşmekte olup sektörün toplam cirosu 35 milyar doları bulmaktadır. Mevcut üretim kapasitesiyle Avrupa'da Almanya'dan sonra ikinci sırada, dünyada ise altıncı sırada yer almaktadır.²⁸ Plastik sektörde, 250 binden fazla personel istihdam edilmekle birlikte yaklaşık 14 bin civarında firma faaliyet göstermektedir.²⁹ Plastik sektöründe faaliyet gösteren bu firmaların ne kadarının plastik poşet üretimi gerçekleştirdiğine ilişkin herhangi bir veri paylaşılmamaktadır. Bunun yanı sıra Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından kurum internet sitesinde faaliyet kodu (NACE Kodu) bazında mükellef istatistikleri paylaşılırken, bu uygulamaya 2015 yılında son verilmiştir. 2015 yılında paylaşılan son mükellef istatistiğine göre; plastik poşet üretimini kapsamına alan 222243 NACE Kodu'nda (plastik poşet,

çöp torbası, çanta, torba, çuval, file, sandık, kutu, kasa, damacana, şişe, bidon, makara, masura, bobin, tıpa, kapak, kapsül vb. paketleme malzemelerinin imalatı) faaliyet gösteren firma sayısı 854 Gelir Vergisi (GV) Mükellefi, 1178 Kurumlar Vergisi (KV) Mükellefi olmak üzere toplam sayı 2032'dir.³⁰ Faaliyet kapsamından da anlaşılacağı üzere paylaşılan bu sayı sadece plastik poşet üretimi gerçekleştiren firma sayısı olmamakla birlikte paketleme malzemeleri imalatını da kapsamaktadır. Plastik poşet üretimine ilişkin daha doğru bir değerlendirme yapabilmek için sektör verilerinin şeffaf bir şekilde açıklanması önem arz etmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde geliştirilen Ambalaj Bilgi Sistemi'nden elde edilen veriler doğrultusunda ambalaj malzemesi üretimine ilişkin istatistikler paylaşılmaktadır. Tablo 2.' de yıllar itibarıyla ambalaj malzemesi üretimi ve plastik ambalaj malzemesine ilişkin üretim istatistikleri yer almaktadır.

²⁸ PAGEV. "Türkiye Plastik Sektör İzleme Raporu 2020". (<https://pagev.org/turkiye-plastik-sektor-izleme-raporu-2020-601b95c394d04>). Erişim tarihi: 12 Haziran 2021. s.2.

²⁹ PAGEV. "Plastik Endüstrisi". (<https://pagev.org/plastik-endustrisi>). Erişim tarihi: 12 Haziran 2021.

³⁰ GİB. "NACE 6'lı Faaliyet Kodlarına Göre Yıllık Gelir ve Kurumlar Vergisi ve Matrah Bilgileri". (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/istatistikler>). Erişim tarihi: 06 Nisan 2020.

Tablo 2. Plastik Ambalaj Malzemesi Üretim İstatistikleri

YILLAR	ÜRETİLEN PLASTİK AMBALAJ MİKTARI (TON)	ÜRETİLEN TOPLAM AMBALAJ MİKTARI (TON)	PLASTİK AMBALAJ/ TOPLAM AMBALAJ (%)
2009	723.436	2.903.262	24,92%
2010	1.186.213	4.456.291	26,62%
2011	1.223.783	4.428.408	27,63%
2012	1.377.841	4.451.658	30,95%
2013	1.566.809	5.907.834	26,52%
2014	3.513.086	7.286.184	48,22%
2015	2.244.973	7.085.518	31,68%
2016	3.080.647	7.773.896	39,63%
2017	3.150.000	8.633.055	36,49%
2018	4.099.951	8.937.232	45,87%
2019	3.009.487	9.998.483	30,10%

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 yıllarına ilişkin “Ambalaj Bülteni Ambalaj ve Ambalaj Atıkları İstatistikleri”nden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.'de, üretilen plastik ambalaj miktarının üretilen toplam ambalaj içerisindeki payı 2009-2013 yılları arasında % 25-30 seviyesinde seyrederken, 2014 yılında ani bir dalgalanma ile % 48 bandına çıktığı görülmektedir. Yaşanan ani dalgalanma sonrasında izleyen yıllarda gerileme kaydedilirken, 2018 yılında yeni bir dalgalanma ile % 46 bandına yaklaştığı ve düzenli bir istikrar göstermediği görülmektedir. 2019 yılında yaşanan gerilemede ise plastik poşetlere uygulanan vergi politikasının etkisi bilinmemekle birlikte katkısı olduğu düşünülmektedir. Ancak bu düşüş uzun sürmemiş ve 2020 yılında 4 milyon 7 bin ton plastik ambalaj üretimi gerçekleşmiştir.³¹ Üretilen toplam ambalaja ilişkin istatistikler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından henüz paylaşılmadığı için 2020 yılı toplam ambalaj içerisindeki payı bilinmemekle birlikte bir yıl içerisinde yaklaşık 1 milyon ton artış göstermesi olumlu karşılanmamaktadır. Bu durum plastik poşet vergisi

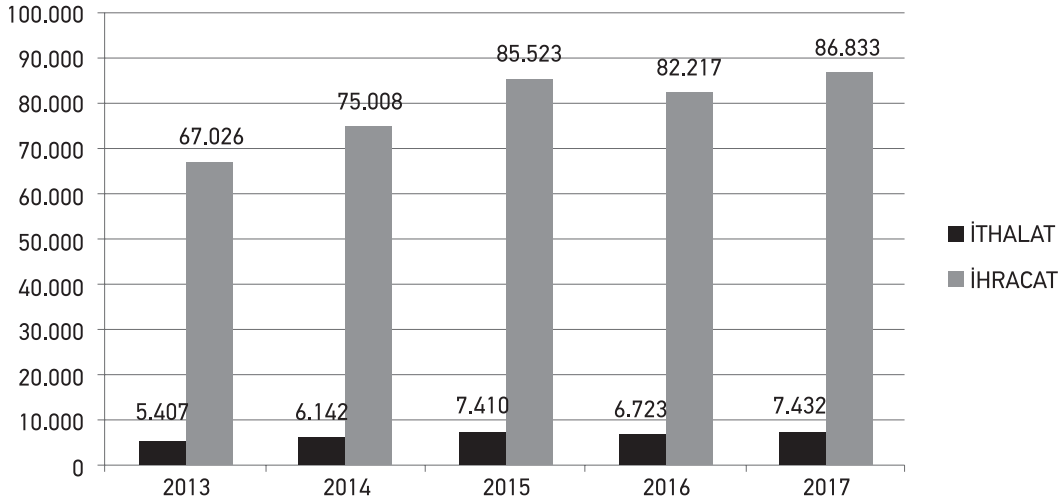
uygulamasının etkisinin azaldığını düşündürmekle birlikte kesin bir yargı da içermemektedir. Çünkü açıklanan bu istatistikler sadece plastik poşet üretimi istatistikleri olmayıp tüm ambalaj ürünlerini kapsamaktadır ve plastik poşetlerin payı bilinmemektedir. Ayrıca üretilen plastik ambalajların ne kadarının iç piyasaya sürüldüğü ve ne kadarının ihraç edildiğine ilişkin bir bilgi içermemektedir. Dolayısıyla artışın kaynağı bilinmemekte ve politikanın etkisine ilişkin tam bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Güçlü bir plastik sektörüne sahip olan Türkiye 2017 yılı dış ticaret istatistiklerine göre, 245 milyon dolar plastik poşet ihracatı ile Dünya'daki ihracatçılar arasında 9. sırada yer almaktadır. İthalatçılar arasında ise 52. sırada yer almaktadır.³² Grafik 1.'de 2013-2017 yıllarına ilişkin plastik poşet dış ticaret istatistikleri yer almakta olup dengeli bir seyir seyrettiği görülmektedir.

³¹ PAGEV. a.g.e. s. 10.

³² Gizem Erim ÖZÇELİK. a.g.e. s.12-13.

Grafik 1: Plastik Poşet Dış Ticaret İstatistikleri (Ton)

Kaynak: Özçelik, Gizem Erim (2019); "Naylonlaşan Dünyada Poşet Krizi: Dünya- Türkiye Uygulaması", Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu'ndan uyarlanmıştır.

Tablo 3: Plastik Poşet ve Plastik Mamul Dış Ticareti

	İthalat			İhracat		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Plastik Poşet Dış Ticareti (Ton)	7.410	6.723	7.432	85.523	82.217	86.833
Plastik Mamul Dış Ticareti (Ton)	585.000	589.000	622.000	1.575.000	1.551.000	1.634.000
Plastik Poşet/ Plastik Mamul Dış Ticaret (%)	1,27%	1,14%	1,19%	5,43%	5,30%	5,31%

Kaynak: Özçelik, Gizem Erim (2019); "Naylonlaşan Dünyada Poşet Krizi: Dünya- Türkiye Uygulaması", Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu ve PAGEV "Türkiye Plastik Sektör İzleme Raporu 2020"den uyarlanmıştır.

Tablo 3'de Türkiye plastik mamul ve plastik poşet dış ticaret verileri karşılaştırıldığında, ihraç edilen plastik mamullerin % 5'ini plastik poşetlerin oluşturduğu görülmektedir. İthal edilen plastik poşetlerin ise toplam plastik mamul içerisindeki payının %1 bandında olduğu görülmektedir.

4- TÜRKİYE'DE PLASTİK POŞET VERGİSİ UYGULAMASI

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018 verilerine

göre Türkiye'de yıllık 30-35 milyar plastik poşet tüketilmekte ve kişi başına düşen yıllık ortalama poşet miktarı 440 adettir. Avrupa Birliği'nde ise vatandaş başına düşen yıllık ortalama poşet miktarı 200 adettir. Türkiye'de Avrupa ortalamasının iki katından fazla poşet tüketimi gerçekleşmektedir.³³

Türkiye'de plastik poşet kullanımının azaltılmasına yönelik ilk adım 2007 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilmiştir.

³³ Melis BOSTANOĞLU, a.g.e. s.19-21

miştir. Plastik poşetlerin hammaddesinde kullanılan maddelerde kanserojen maddeye rastlanması nedeniyle yerel yönetim poşet kullanımını yasaklamıştır. Bu yasaklama sonrasında Siirt, Akçay, Bartın, Kocaeli, İzmir, Kilis, Karasu, Samsun ve Edirne belediyeleri siyah poşet kullanımına yasaklama getirmiştir. İl ve ilçelerde peş peşe gelen yasaklamalar sonrasında Türkiye Belediyeler Birliği, encümen kararıyla ülke genelinde siyah poşet kullanımına yasaklama getirmiştir.³⁴

Türkiye’de plastik poşet kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar 2009 yılından itibaren Ambalaj Atıkları Kontrol Yönetmeliği kapsamında Ambalaj Komisyonu tarafından yürütülmektedir.³⁵ 2011 yılında Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan genelgeye istinaden, belediyelerde çevre ve toplum sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunan plastik poşetlerin kullanımının azaltılması amacıyla önlemler alınması gerektiği bildirilmiştir. Bu doğrultuda birçok belediye tarafından ilçe düzeyinde yasaklar uygulanmaya başlamıştır. İstanbul’da Adalar, Kartal, Kadıköy; Çanakkale’de Bozcaada; İzmir’de Konak, Dikili; Bursa’da Nilüfer; Balıkesir’de Edremit yasaklama uygulayan belediyelerden bazılarıdır.³⁶

Türkiye’de ambalaj atıkları yönetiminin kontrol altına alınması amacıyla yürürlüğe giren ilk düzenleme 30.07.2004 tarihinde 25538 nolu Resmi Gazete’ de yayınlan Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği’ dir. İlgili yö-

netmelikte satış noktalarının tanımı yapılmış ve plastik poşet kullanımının en aza indirilmesi ile ilgili gerekli tedbirleri almakla satış noktaları yükümlü kılınmıştır.³⁷ 24.06.2007 tarihinde 26562 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ikinci Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği ile söz konusu yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yürürlüğe giren ikinci yönetmelikte, ambalaj tanımı kapsamında yer alan ürünler belirlenmiş ve Ambalaj Komisyonu tanımlanmıştır. Yayımlanan bu yönetmeliğe alışveriş poşetleri ambalaj kapsamında kabul edilmemektedir.³⁸ Söz konusu yönetmelik doğrultusunda 20.05.2009 tarihinde Ambalaj Komisyonu oluşturulmuş ve 2010 yılında “Ambalaj Alt Komisyonları Raporu” yayımlanmıştır.³⁹

7 nolu “Taşıma Amaçlı Kullanılan Alışveriş Poşetlerinin Kullanımının Azaltılması Alt Komisyonu” plastik poşetlerin yasaklanmasının uygulanabilir bir çözüm olmadığı, poşetlere vergi uygulanmasının denetim ve kontrolü zor olması ve ülke gerçekleri ile örtüşmediği gerekçesiyle poşet kullanımını azaltmayacağı, poşetlerin ücret karşılığında satışının uygulanabilir bir çözüm önerisi olmakla birlikte, öncelikli olarak tercih edilmesi gereken bir uygulama olmadığı, alternatif poşet uygulamasının önemli bir destek sağlamakla beraber tek başına bir çözüm önerisi olamayacağı, alışveriş poşetlerinin azaltılması noktasında tüm tarafların katılımı ile gerçekleştirilebilecek “Gönüllü Anlaşma” ile tüketicilerin

³⁴ Hamdi TEMEL. a.g.e. s. 29-30.

³⁵ Hamdi TEMEL. a.g.e. s. 30-31.

³⁶ İnci DURSUN. “Türkiye’de Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesi Uygulamasına Yönelik Tüketici Tepkilerinin Belirlenmesi”. İşletme Araştırmaları Dergisi. Sayı 11. 2019. S.431.

³⁷ 30.07.2004 tarihli Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040730.htm#5>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

³⁸ 24.06.2007 tarihli Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/06/20070624-2.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

³⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. “7 Nolu Alt Komisyon: Taşıma Amaçlı Kullanılan Alışveriş Poşetlerinin Kullanımının Azaltılması”. (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/ambalajkomrap-20180201135056.pdf>). 2010. Erişim tarihi: 03 Haziran 2021. s. 17.

bilinçlendirilmesinin sağlanabileceği sonucuna varılmıştır.⁴⁰ 2010 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan bu rapor, plastik poşetlerin kullanımının azaltılmasına yönelik yapılan ilk çalışma olmakla birlikte politikaya yol gösterici olma niteliği taşımaktadır.

Türkiye’de plastik poşet tüketiminin azaltılmasına yönelik yürürlüğe giren ilk düzenleme 24.08.2011 tarihinde 28035 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği’ dir. Söz konusun yönetmelik kapsamında poşet tanımı yapılmış ve poşet kullanımını en aza indirecek tedbirleri almak ve yapılan çalışmalarını her yıl İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü’ ne bildirme zorunluluğu getirilmiştir.⁴¹ Plastik poşet tüketiminin azaltılmasına yönelik olarak 27.12.2017 tarihinde yayımlanan yönetmelik, çok hafif plastik torba ve plastik torba tanımı yapılmış, satış noktaları tanımı değiştirilmiş, k^ağıt ve plastik torbalar ambalaj kapsamına alınmış ve satış noktalarına birtakım yükümlülükler getirilmiştir. AB Direktifi doğrultusunda, kişi başına düşen yıllık poşet kullanımının 31.12.2019 tarihine kadar 90’ı, 31.12.2025 tarihine kadar 40’ı aşmayacak şekilde azaltılması hedeflenmiştir. Çok hafif plastik torbalar kapsam dışı bırakılmıştır. 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren plastik poşetlerin tüketicilere ücretsiz verilmesi yasaklanmıştır.⁴²

Türkiye’de plastik poşet tüketiminin azaltılmasına yönelik yapılan ilk somut düzenleme ise 10.12.2018 tarihli ve 30621 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren “7153 sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7153 sayılı Kanun)”dur.

Söz konusu kanunun 8’inci maddesiyle 2872 sayılı Çevre Kanunu’na “Geri Kazanım Katılım Payı” başlıklı Ek 11’ inci madde ve “Poşet Ücreti” başlıklı Ek 13’üncü madde eklenmiştir. Eklenen Ek 11’inci maddede, “Yurt içinde piyasaya arz edilen kanuna ekli listede sayılı ürünlerden poşetler için satış noktalarından, diğer ürünler için piyasa sürenlerden/ ithalatçılardan geri kazanım katılım payı tahsil edilecektir” hükmü yer alırken; eklenen Ek 13’ üncü maddede ise, “Kaynakların verimli yönetimi ve plastik poşetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla plastik poşetler satış noktalarında kullanıcıya veya tüketicie ücret karşılığında verilecektir” hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümler kapsamında plastik poşetlerin ücretli olarak satılması kararlaştırılırken, satış noktaları tarafından tahsil edilen ücret üzerinden 2019 yılı için 15 kuruş geri kazanım katılım payı altında vergi tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylelikle 7153 sayılı kanun ile birlikte tüketim aşamasında plastik poşet vergisi uygulaması hayatımıza girmiştir.⁴³

7153 sayılı Kanunla 2872 sayılı Çevre Kanunu’ na eklenen 8’inci maddeye ilişkin usul ve esasların çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nca belirleneceği kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda plastik poşetlerin ücretlendirilmesi, satışı, beyanı, geri kazanım katılım payı tahsili ile birlikte izleme, kontrol ve denetimine ilişkin hususlara ilişkin çok sayıda “Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” yayımlanmış ve birçok değişiklikler yapılmıştır. İlk usul ve esaslar 25.12.2018 tarihinde yayımlanmış ve ücret kapsamına giren plastik poşetlerde 15 mikron ve altındaki poşet-

⁴⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. a.g.e. s. 17.

⁴¹ 24.08.2011 tarihli Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110824-6.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

⁴² 27.12.2017 tarihli Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171227-12.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

⁴³ 7153 Sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181210-4.htm>. Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

lerin açık gıda hijyenini sağlamak dışında kullanıma veya tüketiciye ücretsiz verilmesi yasaklanmıştır. Ücret uygulamasına tabi olan poşetlere ise 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren barkod zorunluluğu getirilmiştir. Plastik poşetlere ilişkin izleme, kontrol ve denetim yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İl Müdürlükleri'ne verilmiştir.⁴⁴

Uygulamanın ilk günlerinde yaşanan sıkıntılar ve plastik poşetler üzerinde firma logolarının bulunmasına yönelik tüketiciden gelen tepkiler nedeniyle 09.01.2019 tarihinde yeni usul ve esasların yayımlanması ihtiyacı duyulmuştur. Bu kapsamda, eczanelerde ilaç satışında kullanılan çift kat kalınlığı 15 mikron ve altında olan poşetler istisna kapsamına dâhil edilmiştir. Ücret kapsamındaki plastik poşetlerin en az bir yüzeyinde çevreci slogan ve sıfır atık logosu kullanılması zorunluluğu getirilirken, satış noktası marka ve logoları poşetinin tek yüzeyindeki alanın % 20'sini geçmemesi kararlaştırılmıştır. Ücretli plastik poşetlerde çift kat kalınlığının 40 mikron ve üzeri olma şartı getirilmiş ve satış noktalarına şartların sağlanması için 31.03.2019 tarihine kadar süre verilmiştir.⁴⁵ Böylelikle vergi uygulaması yanı sıra 40 mikron altı poşetlerin satış noktaları tarafından ücretli veya ücretsiz olarak tüketiciye verilmesi yasaklanmıştır.

Beyan ve bildirimlerde yaşanan sıkıntılar nedeniyle güncelleme ihtiyacı hasıl olmuş ve 22.02.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7166 sayılı Kanunla beyan ve ödeme sürelerinde değişiklik

yapılmıştır. Beyannamelerin şekil, içerik ve gönderimlerine ilişkin Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır. Bu doğrultuda beyan ve bildirim sürelerinde değişiklik yapılmıştır.⁴⁶ Hazine ve Maliye Bakanlığı 4 Nisan 2019'da beyanların elektronik ortamda verilmesini zorunlu kılan bir tebliğ yayımlamıştır. Beyan ve ödeme sürelerinde değişiklik yapılmıştır.⁴⁷

2020 yılında plastik poşet ücretlerinin 30 kuruş olarak uygulanacağına dair kamuoyunda çıkan söylentiler vatandaşlar tarafından sosyal medyada tepki ile karşılanmıştır. 2020 yılında poşet ücretinde bir değişikliğe gidilmezken, plastik poşet ücretleri üzerinden tahsil edilen geri kazanım katılım payında yeniden değerlendirilme oranında artış yapılmış ve 18 kuruş olarak güncellenmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 31.12.2019 tarihinde yayımlanan yönetmelikle birlikte geri kazanım katılım payının kapsamı genişletilmiş ve diğer ürünler için piyasaya sürülen/ithalatçı gerçek ve tüzel kişilerden katılım payı alınması kararlaştırılmıştır.⁴⁸ 07.02.2020 tarihinde yayımlanan usul ve esaslarda ücretlendirmeye tabi olmayan plastik poşetler ve diğer torbalar ambalaj olarak değerlendirilmiş ve kilogram bazında geri kazanım katılım payı ödenmesi kararlaştırılmıştır. Böylelikle eczane, kargo poşetleri gibi ücret uygulamasından istisna tutulan poşetler ve kağıt torbalar geri kazanım katılım payı kapsamına alınmıştır.⁴⁹ Covid 19 sürecinin girmesi ve muhasebe meslek mensup-

⁴⁴ 25.12.2018 tarih ve 66745475-145.07-245766 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. a.g.e.

⁴⁵ 09.01.2019 tarih ve 66745475-145.07-6267 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/plasposetuerev20190109-20190109144024.pdf>). Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021.

⁴⁶ 7166 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190222-1.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

⁴⁷ 1 Nolu Geri Kazanım Katılım Payı Beyannamesi Genel Tebliği. (<https://www.gib.gov.tr/geri-kazanım-katılım-payı-beyannamesi-genel-tebliği-sıra-no1-resmi-gazetede-yayınlandı>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021.

⁴⁸ 31.12.2019 tarihli Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmeliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-4.htm>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021.

⁴⁹ 07.02.2020 tarih ve 66745475-145.07-34658 sayılı Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmeliğin Uygulamasına Dair Usul ve Esaslar. (<https://cygm.csb.gov.tr/genelgeler-i-442>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021.

larından gelen tepkiler sonucunda beyanname verme süreleri yeniden düzenlenmiştir. Bu revize kapsamında, mükellefiyet türü ayrımı kaldırılmış, 2020 yılında 6 aylık, 2021 yılında 3 aylık verilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır.⁵⁰ 2021 yılında uygulanacak poşet ücretinde değişikliğe gidilmemiş ve 25 kuruş olarak uygulanmasına devam edilmesi kararlaştırılmıştır. 22.12.2020 tarihinde yayımlanan usul ve esaslarda, poşet üzerinde yer alan satış noktalarına ilişkin % 20'lik marka, logo alan sınırı kaldırılmış ve tek yüzeyinde uygulanabileceği kararlaştırılmıştır. Çok hafif poşetler olarak ifade edilen açık satılan gıdaların hijyenini sağlamak amacıyla kullanılan poşet tüketiminde meydana gelen artışlar nedeniyle bu poşetler için düzenlemeye gidilmiş ve bu poşetlerin yanında kağıt/ karton torba türevi torba bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.⁵¹ 16 Şubat 2021'de yayımlanan yönetmelik taslağı ile politikada değişiklikler yapılması planlanmaktadır. Bu doğrultuda, plastik poşet ve satış noktası tanımları başta olmak üzere birtakım değişiklikler yapılmıştır.⁵² Plastik poşetlerin azaltılmasına yönelik yapılan düzenlemeler ilk günlerde toplumunda tepkiyle karşılanırsa da, poşet tüketimini azalttığı görülmüştür. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilileri tarafından yapılan açıklamalarda, 2019 ve 2020 yılında plastik poşet kullanımı % 75 oranında azaldığı ve kişi başına düşen aylık orta-

lama poşet tüketiminin 36 adetten 9 adede düştüğü ifade edilmiştir. Tüketimindeki bu azalma ile birlikte 290 bin plastik atığın oluşması engellenmiş ve iki yıllık süreçte 2 milyar lira tasarruf sağlanmıştır. Aynı zamanda yaklaşık 12 bin sera gazı salınımının engellenmesiyle çevrenin korunmasına katkı sağlanmıştır.⁵³ 2019 yılında poşet tüketiminde % 80 oranında azalma sağlanırken; pandemi sürecindeki plastik poşet kullanımındaki artışlar nedeniyle 2020 yılının ilk 10 ayında bu oran % 73 olarak gerçekleşmiştir.⁵⁴ Uygulama ile birlikte tahsil edilen geri kazanım tutarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından bilgi paylaşımı yapılmazken; yapılan incelemelerde söz konusu gelirlerin bütçe gelirleri içerisinde nereye kaydedildiği tespit edilememiştir. Bu konuda elde edilen tek veri, 2019 yılının sonuna doğru soru önergesine verilen cevaplarda 1,5 milyar adet poşet satışından 210 milyon lira gelir sağlandığıdır.⁵⁵ Denetim ve yaptırımlara ilişkin 2019 sonuna doğru Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalarda, 2 bin 160 plastik poşet denetimi gerçekleştiği ve kurallara uymayan market ve plastik poşet üreticilerine 121 bin 411 lira ceza kesildiği belirtilmiştir.⁵⁶

5- LİTERATÜR İNCELEMESİ

5.1- Dünya'da Plastik Poşet Vergisi Politikasına İlişkin Yapılan Çalışmalar

Uluslararası literatürde vergi politikası uy-

⁵⁰ 2 Nolu Geri Kazanım Katılım Payı Beyanamesi Genel Tebliği. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200205-5.htm>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021.

⁵¹ 22.12.2020 tarih ve 66745475-145.07-274510 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/usulesasplasposucr20201222-20201222135312.pdf>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021.

⁵² TOBB. "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği Taslağı". (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=2855&lst=DuyurularListesi>). Erişim tarihi: 27.06.2021.

⁵³ Posta Gazetesi. (<https://www.posta.com.tr/bakan-kurum-acikladi-17-milyar-lira-kazanc-saglandi-2307519>). Erişim Tarihi: 15 Haziran 2021.

⁵⁴ NTV. (https://www.ntv.com.tr/ekonomi/uretici-ve-tuketici-denetim-poset-ceyrece-sabitlensin-talebi,flKg5p_voUWrIt6i9dQyqQ). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.

⁵⁵ İnternet Haber. (<https://www.internethaber.com/cevre-bakanligi-acikladi-plastik-posetten-1-yilda-210-milyon-lira-kazandi-2070032h.htm>). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.

⁵⁶ BBC News. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50799641>). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.

gulasının etkinliğini raporlayan çalışmalar olmakla beraber vergi politikasının başarısızlığını raporlayan çalışmalarında olduğu görülmektedir. Burada öncelikli olarak çalışma bulguları sonucunda etkin olduğu görülen politikalar ele alınacaktır. Sonrasında ise başarısız politika bulguları karşılaştırılarak başarısızlık nedenleri tartışılacaktır.

Plastik poşet tüketiminin azaltılmasında vergi politikası etkin bir araç olarak kullanılmaktadır.⁵⁷ Plastik poşet vergisi uygulamasının etkinliğine yönelik yapılan çalışmalarda, vergi uygulamasının plastik poşet tüketimini azalttığı görülmektedir.^{59, 60, 61, 62} Vergi politikası tek kullanımlık plastik poşet tüketimini azaltmada etkin bir politika olmakla beraber, bazı durumlarda vergilendirme kapsamına girmeyen yeniden kullanılabilir poşetlerin tüketim miktarındaki artışları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu durum politikanın başarısını olumsuz etkilemekle birlikte kirliliğin azaltılmasında da etkisiz kalındığını göstermektedir.^{63, 64} Bazen de vergi uygulamalarında

kısa vadede başarı elde edilirken, uzun vadede etkinliğin azaldığı görülebilmektedir.⁶⁵ Poşet ücret/vergi tutarının caydırıcılık özelliğini yitirmesi halinde tüketici tercihlerinde değişiklik oluşturmayacağından politikanın etkisi azalabilmektedir.⁶⁶ Uluslararası literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde plastik poşet tüketiminin azaltılmasında vergi politikaların bazen başarısızlıkla sonuçlandığı ve herhangi bir davranış değişikliği oluşturmadığı da görülebilmektedir.⁶⁷

Uluslararası literatürde plastik poşet vergisi politikası benimseyen ülkelerde uygulamanın etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular, genel olarak vergi politikasının kısa dönemde etkin bir politika olduğunu göstermektedir. Politikanın kısa dönemdeki başarısına karşılık, uzun dönemde politikada yaşanan sorunlar nedeniyle etkinliğinde azalmalar olduğu görülmektedir. Vergi kapsamı dışında kalan poşetlerin tüketimindeki artışlar, politikanın yeteri kadar izlenememesi nedeniyle poşet ücretinin caydırıcılık özelliğini yitirmesi,

⁵⁷ Samantha WEINSTEIN. "Main Ingredient in "Marine Soup": Eliminating Plastic Bag Pollution Through Consumer Disincentive". California Western International Law Journal. Sayı 40. 2010. s. 295.

⁵⁸ Muhammad Hakim BİN NOH. Plastic Shopping Bags: Policy Instruments for Plastic Bag Reduction. Master's Thesis, University Teknologi Mara Malaysia, Bachelor of Art and Design (Hons) (Graphic Design) Faculty of Art And Design. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malaysia 2013. s. 4.

⁵⁹ Frank CONVERY ve diğerleri. "The "Most Popular Tax in Europe? Lessons from the Irish Plastic Bags Levy". Environmental and Resource Economics. Sayı 38. 2007. s. 1.

⁶⁰ Wounter POORTINGA ve diğerleri. "The English Plastic Bag Charge Changes in Attitudes and Behaviour". Cardiff : Welsh School of Architecture/School of Psychology, Cardiff University. Sayı 10. 2016. s. 28.

⁶¹ A. Tatiana HOMONOFF. "Can Small Incentives Have Large Effects? The Impact of Taxes Versus Bonuses on Disposable Bag Use". Amerikan Economic Journal: Economic Policy, Sayı 10. 2018. s. 177.

⁶² Gregory THOMAS ve diğerleri. "The English Plastic Bag Charge Changed Behavior and Increased Support for Other Charges to Reduce Plastic Waste". Frontiers in Psychology. Sayı 10. 2019. s. 1.

⁶³ Graçe MARTINHO ve diğerleri. "The Portuguese Plastic Carrier Bag Tax: The Effects on Consumers' Behavior". Waste Management. Sayı 61. 2017. s. 3.

⁶⁴ Nicholas RIVER ve diğerleri. "Using Nudges to Reduce Waste? The Case of Toronto's Plastic Bag Levy". Journal of Environmental Management, Sayı 188. 2017. s. 163.

⁶⁵ Johone DIKGANG ve diğerleri. "Analysis of The Plastic- Bag Levy in South Africa. Resources". Conservation and Recycling. Sayı 66. 2012. s. 64.

⁶⁶ Patricia MOGOMOTSI ve diğerleri. "Consumer Willingness to Pay For Plastic Bags Levy and Willingnees to Accept Eco-Friendly Alternatives in Botsvana". Chinese Journal of Population Reosurces and Environment. Sayı 15. 2017. s. 6.

⁶⁷ Joshua O'BRIEN ve Gladman THONDHLANA. "Plastic Bag Use in South Africa: Perceptions, Practices and Potential Invervention Strategies". Waste Management Sayı 84. 2019. s. 320.

plastik endüstrisinin müdahaleleri, vergilendirme yönteminde yapılan hatalar, verginin konuluş amacının yeteri kadar anlatılamamış olması, toplumda çevre bilincine yönelik farkındalığın oluşturulamaması gibi faktörler uygulamanın başarısını azaltırken; bazen de uygulamanın tamamen başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmaktadır.

5.2- Türkiye’de Plastik Poşet Vergisi Politikasına İlişkin Yapılan Çalışmalar

Ulusal literatürde plastik poşetlerin vergilendirilmesine yönelik çalışmalar incelendiğinde, kanun yürürlüğe girmeden hemen önce veya kanunun yürürlüğe girdiği ilk dönemlerde yoğunluk olduğu görülmektedir. Çalışmalarda genellikle vergi uygulamasının kapsamı, gerekçeleri, çevre ve sağlık üzerine etkileri ve yabancı ülke karşılaştırmaları gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Yapılma dönemleri itibariyle veriden yoksun oldukları ve uluslararası literatür özetini şekilde ortaya çıktıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra muhasebe sürecinin ve geri kazanım katılım payının hukuki dayanağının tartışıldığı çalışmalarda yer almaktadır. Uygulamaya ilişkin sınırlı sayıda ampirik çalışma olmakla birlikte bu çalışmalarda genellikle tüketicilere yoğunlaşıl-

dığı görülmektedir. Bu ampirik çalışmalarda tüketicilerin plastik poşet ücretlerine ilişkin tutum ve davranışlarının ölçüldüğü ve politikanın vatandaş tarafından desteklenip desteklenmediğinin tespit edilmesi amaçlandığı görülmektedir.

Çevre kirliliğinin önlenmesinde plastik poşet vergisi etkin bir araç görülmektedir. Türkiye’de plastik poşetlere yönelik vergi politikası uygulanması, plastik poşet tüketimini azaltarak çevrenin korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir^{68, 69, 70, 71, 72, 73} Çevrenin korunmasında önemli bir adım olmakla rağmen istisna kapsamının geniş olması ve sadece plastik poşetler üzerine uygulanması nedeniyle sınırlı etki görüleceği de düşünülmektedir.⁷⁴

Plastik poşet vergisi olarak adlandırılan geri kazanım katılım payı, satış noktalarında satılan plastik ücretleri üzerinden tahsil edilmektedir. Çevre Kanunu ile birlikte hayatımıza yeni giren bir kavram olması nedeniyle geri kazanım katılım payının hukuki niteliği eleştirisi konusu olmuştur. Yapılan değerlendirmelerde vergi, harç, ücret ve benzeri mali yükümlülüklerle benzer özellikleri olduğu görülmekle birlikte tam bir fikir birliğine varılamamıştır. Katılım payının hukuki niteliğine ilişkin vergi^{75, 76, 77} ve vergi benzeri mali yükümlülük^{78, 79} olmak üzere iki görüş ortaya çıkmıştır.

⁶⁸ Erkan KILIÇER. “Plastik Poşet Vergisi ve Örnek İlke Uygulamaları”. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 357. 2018. s. 55.

⁶⁹ Hamdi TEMEL. a.g.m. s. 39.

⁷⁰ Simla GÜZEL ve Ersan ÖZKAN. “Plastik Poşet Vergisi Uygulaması: Türkiye İçin Bir Değerlendirme”. Vergi Dünyası. Sayı 455. 2019. s. 54.

⁷¹ İhsan DEMİR ve Senem KOÇ. Plastik Poşet Kullanımına İlişkin Düzenlemeler: AB ve Türkiye Uygulamaları. UBAK Uluslararası Bilimler Akademisi, Sosyal Bilimler Tam Metin Kitabı. 2019. s.740.

⁷² İnci SANDALCI ve Ulvi SANDALCI. ag.m. s. 40-41.

⁷³ Muhammet ŞAHİN. “Sürdürülebilir Çevre Dinamikleri İçin Yeni Bir Enstrüman: Plastik Poşet Vergisi”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı 246. 2020. s. 118.

⁷⁴ Şaban ERTEKİN ve Mehmet Metin DAM. “Çevre Vergilerinin Çevresel etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”. Journal of Yaşar University. Sayı 15. 2020. s. 86.

⁷⁵ Harun İNAM. “Plastik Poşet Vergisi”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı 134. 2019. s. 175.

⁷⁶ Gülçin Karasu ÖZTEMEL. “Benzeri Mali Yükümlülük Kavramının Hukuki Niteliği ve Bu Kapsamda Geri Kazanım Katılım Payının Değerlendirilmesi”. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 374. 2019. s. 105.

⁷⁷ Güneş YILMAZ ve Özgür BİYAN. “Geri Kazanım Katılım Payının Hukuki Niteliği ve Yabancı Ülke Uygulamalarıyla Karşılaştırılması”. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 371. 2019. s. 114.

⁷⁸ Cenker GÖKER ve Çağrı Süt GÖKER. “Yeni Bir Mali Yükümlülük Olarak Geri Kazanım Katılım Payı”. Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 364. 2019. s. 55.

⁷⁹ Erdem ERCAN. “Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Poşet Ücreti”. Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 382. 2020. s. 102.

Politikanın yürürlüğe girdiği ilk dönemlerde uygulamaya ilişkin muhasebe yevmiye kayıtlarının nasıl yapılacağı hususunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Yevmiye kayıtlarında kullanılacak tek düzen hesap kodlarının neler olması gerektiğini açıklığa kavuşturmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda görüş birliğine varılamamıştır.^{80, 81}

Plastik poşet ücret/vergi uygulamasına ilişkin tüketici tepkilerinin belirlenmesine yönelik yapılan ampirik çalışmalarda, genel itibarıyla ücret uygulamasının desteklendiği görülmektedir. Plastik poşetlerin ücret karşılığında verilmesi poşet kullanımını azaltarak, tüketici davranışlarında değişikliğe yol açacağı düşünülmektedir.⁸²

^{83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92} Yapılan bazı çalışmalarda ise uygulama tüketicilerden destek görmemekle birlikte, çevre kirliliğini azaltacağı düşünüldüğü tespit edilmiştir.^{93, 94} Uygulama sonrasında poşet tüketiminde azalma görülmekle birlikte, uygulamanın çevrenin korunmasından ziyade mali amaçlar ile çıkartıldığı ve çevrenin korunmasına katkı sağlamayacağı yönünde görüşün olduğu da görülmektedir.⁹⁵

6- TÜRKİYE'DE PLASTİK POŞET VERGİSİ UYGULAMASINA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Plastik poşetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla Ocak 2019 yılında

⁸⁰ Harun KISACIK. "Depozito ve Plastik Poşet Ücret Uygulamaları: Muhasebe Süreci". Business & Management Studies: An International Journal. Sayı 7. 2019. s. 183.

⁸¹ Erdal YILMAZ ve Tunay ASLAN. "Vergi ve Muhasebe Boyutları ile Ücretli Poşet Uygulaması". ISPEC Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi. 10-12 Haziran 2019. s. 421.

⁸² Berna YİĞİT ve diğerleri. "Türkiye' de Plastik Poşet Kullanımının Azaltılması". Çevre Bilim ve Teknoloji Teknik Dergisi. Sayı 2. 2017. s. 92.

⁸³ Hüseyin GÜRBÜZ ve Veysel YILMAZ. "Üniversite Öğrencilerinin Naylon Poşet Kullanımına İlişkin Tutum ve Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Araştırılması". Sosyoekonomi Dergisi. Sayı 26. 2018. s. 185.

⁸⁴ Umut BİLEN. "Plastik Poşet Zararını Önleme ve Tüketici Bilinci Oluşturma Üzerine Bir Çalışma". European Journal of Engineering and Applied Sciences. Sayı 2. 2019. s. 68.

⁸⁵ İnci DURSUN. 2019. a.g.m. s. 443.

⁸⁶ Yesevi Alperen YASA ve Ruziye COP. "Yeşil Pazarlama Anlayışında Tüketicilerin Plastik Poşet Kullanımına Yönelik Bakış Açıkları: Belçika Örneği". Gazi İktisat ve İşletme Dergisi. Sayı 5. 2019. s. 43-44.

⁸⁷ İbrahim AVCI ve Salih YILDIZ. Marketlerde Ücretli Plastik Poşet Uygulamasına Yönelik Tüketici Davranışlarının Belirlenmesi". Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 20. 2020. s. 339.

⁸⁸ İnci DURSUN. "Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesi Uygulamasına Gösterilen Tutumsal ve Davranışsal Desteğin Açıklanmasına Yönelik Model Önerisi". Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı 13. 2020. s. 129.

⁸⁹ Gülşah ŞENTÜRK. Plastik Poşet Ücretinin Tüketici Davranışlarına Etkisinin Davranışsal İktisat Bağlamında Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 2020. s. 119.

⁹⁰ Mertcan TAŞÇIOĞLU. "Tüketicilerin Plastik Market Poşetleriyle İlgili Algılarını Etkileyen Faktörlerin Senaryo Bazlı Deneyler Yöntemiyle İncelenmesi". Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. Sayı 18. 2020. s. 122.

⁹¹ Mehmet Hanefi TOPAL ve diğerleri. "Sebepli Eylem Teorisi Bağlamında Ücretli Poşet Kullanım Niyeti Üzerinde Etkili Faktörlerin İncelenmesi". Global Journal of Economics and Business Studies. Sayı 9. 2020. s. 86.

⁹² Başak UÇMAN. Plastik Poşet Ücretlendirmesinin Tüketici Davranışları Üzerine Etkisinin Anket Yöntemi İle Değerlendirilmesi: Isparta İli Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Isparta 2020. s. 124.

⁹³ İbrahim YEMEZ. "Tüketicilerin Ücretli Poşet Düzenlemesine Yönelik Düşüncelerinin Değerlendirilmesi". Fiscaeconomia International Congress on Social Sciences. Ankara 20-21 Aralık 2019. s. 265.

⁹⁴ Osman ÇEVİK ve Gülşah KAZAK. "Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi Aracı Olarak Ücretli Plastik Poşet Uygulaması Üzerine Bir Araştırma". Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 10. 2020. s. 323.

⁹⁵ Ulvi SANDALCI. "Plastik Poşet Vergisine İlişkin Halkın Düşünceleri: Alan Araştırması". Uluslararası Erciyes Bilimsel Araştırmalar Kongresi. Kayseri 26-28 Nisan 2019. s. 723.

hayatımıza giren plastik poşet vergisi uygulamasında, uygulamanın iki yılında plastik poşet tüketiminde % 75 oranında azalma görülmüştür.⁹⁶ Plastik poşet tüketiminde görülen bu azalma, politikanın kısa vadede etkin olduğu ve belirli ölçüde başarı sağlandığını göstermektedir. Ancak elde edilen başarının yanı sıra uygulamada birçok eksiklik ve belirsizlik nedeniyle sorunlarla karşıldığı da görülmektedir. Nitelik ulusal literatürde yapılan çalışmalarda, politikanın belirli ölçüde başarı sağladığını ancak sürdürülebilirlik açısından belirli endişeler taşıdığını göstermektedir.^{97, 98, 99, 100} Her ne kadar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan usul ve esaslarda yapılan değişiklik ile sorunlar giderilmeye çalışılsa da hali hazırda birçok sorunun devam ettiği ve politikayı olumsuz etkilediği görülmektedir.

Uygulamada toplumun yeteri kadar bilinçlendirilmemesi, uygulama sonuçlarına ilişkin kamuoyunun yeteri kadar aydınlatılmaması, denetim eksiklikleri, ikame ürünlerin tedarikinde yaşanan zorluklar, mevzuatta yer alan otorite karmaşası genel problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulamaya yönelik genel problemlerin yanı sıra, teknik problemlerinde olduğu görülmektedir. Bu problemler; mikron karmaşası, üretim aşamasının kontrol altına alınamaması, satış noktalarında yaşanan sıkıntılar, geri kazanım katılım payı beyanında yaşanan sıkıntılar,

geri kazanım katılım payı kapsamında olan ambalaj karmaşası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamuoyunda plastik poşet ücreti ve plastik poşet vergisi olarak bilinen uygulama, yasal mevzuatta “Geri Kazanım Katılım Payı” olarak adlandırılmaktadır. Uygulamada plastik poşetler satış noktalarında ücretli satılmakta ve satış noktaları tarafından tahsil edilen ücret üzerinden geri kazanım katılım payı tahsil edilmektedir. Tahsil edilen geri kazanım katılım payının hukuki niteliği tartışma konusu olurken, vergi olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı tartışmaların odak noktası olmuştur. Bu doğrultuda ulusal literatürde yapılan çalışmalarda geri kazanım katılım payı, vergi ve vergi benzeri mali yükümlülük olarak nitelendirilmiştir.^{101, 102, 103, 104, 105}

Toplumda uygulamanın poşet ücreti olarak bilinmesi geri kazanım katılım payının geri planda kalmasına neden olurken birçok tepki ve tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Dursun tarafından 2018 yılında yürütülen çalışma kapsamında, uygulama hakkında vatandaşların büyük çoğunluğunun uygulama hakkında hiçbir bilgisi olmadığı görülmüştür. Bilgisi olan vatandaşların ise bilgi seviyelerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁶ Oysaki Türkiye’de plastik poşetlerin ücretli olarak satılmasına yönelik tartışmalar 2017 yılında başlamış¹⁰⁷ ve 2018 yılında hayata geçirilmesi planlanmasına rağmen; 2019 yılın-

⁹⁶ Posta Gazetesi. a.g.e.

⁹⁷ İbrahim YEMEZ. a.g.m. s. 265.

⁹⁸ Osman ÇEVİK ve Gülşah KAZAK. a.g.m. s.347.

⁹⁹ İnci DURSUN. 2020. a.g.m. s.145.

¹⁰⁰ Mehmet Hanefi TOPAL ve diğerleri. a.g.m. s.101.

¹⁰¹ Cenker GÖKER ve Çağrı Süt GÖKER. a.g.m. s. 55.

¹⁰² Harun İNAM. a.g.m. s. 175.

¹⁰³ Gülçin Karasu ÖZTEMEL. a.g.m. s. 105.

¹⁰⁴ Güneş YILMAZ ve Özgür BIYAN. a.g.m. s. 114.

¹⁰⁵ Erdem ERCAN. a.g.m. s. 102.

¹⁰⁶ İnci DURSUN.2019. a.g.m. s. 442.

¹⁰⁷ Hürriyet. (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-naylon-posetler-ucretli-verilecek-iste-tarihi-40611041>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.

da yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁸ Dolayısıyla uygulama öncesinde geçen iki yıllık süreç içerisinde toplumun bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmediği görülmekle birlikte, uygulamanın ilk günlerinde sosyal medyada ve ulusal basında vatandaş tarafından birçok ekstrem tepkinin olduğu görülmüştür.¹⁰⁹

Uygulamaya yönelik tüketicilerden gelen tepkiler genellikle, satış noktalarının ve devletin uygulamadan büyük gelir elde edeceği ve çevrenin korunmasına katkı sağlanamayacağı yönünde olmuştur.¹¹⁰ Toplumda uygulamaya ilişkin çevre bilincinin düşük olması, tüketicileri uygulamayı yasal bir zorunluluk olarak görmeye sevk ederken, uygulamanın yeteri kadar içselleştirilmediğini de göstermektedir.¹¹¹ Buna karşılık toplumda yeterli bilinç oluşturulması ve davranışsal ve tutumsal desteğin sağlanması halinde uygulamanın uzun dönemde başarı sağlayabileceği düşünülmektedir.¹¹² Nitekim ulusal ve uluslararası literatürde vergi uygulamasında örnek ülke olarak gösterilen İrlanda’da uygulama öncesinde, tüm televizyon kanallarında bilinçlendirme kampanyası düzenlenmiş ve dağıtılan afişler ile tüketicilerin vergi konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmıştır.¹¹³ Uygulama gerçekleştirilen eğitim kampanyaları doğrultusunda toplumun birçok kesimi tarafından yüksek düzeyde kabul görmüştür.¹¹⁴

Türkiye’de uygulamaya ilişkin kampanyalar yürütülmemesine ve gelen tepkilere karşılık uygulamanın ilk dört gününde % 50 oranda azalma görülmüştür.¹¹⁵ Kısa sürede elde edilen bu azalma, uygulamanın doğru bir şekilde anlatılması ve verilerin şeffaf bir şekilde paylaşılması durumunda politikanın başarısının artabileceğini göstermektedir.

Politikaya ilişkin iki buçuk yıllık süreç geride kalırken, uygulamanın etkinliğini değerlendirecek şeffaf veri paylaşımları yapılmadığı görülmektedir. Paylaşılan veriler ise basın açıklaması niteliğinde paylaşılrken, açıklanan verilerinin kaynağına ilişkin bir netlik söz konusu değildir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkilileri tarafından yapılan açıklamalarda genellikle “beş zincir marketten sağlanan verilere göre poşet tüketimi azalmıştır” gibi ibareler kullanılmaktadır.¹¹⁶ Oysaki ücret uygulaması bütün satış noktalarında uygulanmaktadır. Eğer ifade edildiği gibi sadece marketlerden veri sağlanıyorsa ve geride kalan diğer satış noktaları için genelleme yapılarak veri paylaşımı yapılıyorsa yanlış sonuçlar ortaya çıkacaktır. Çünkü uygulamada geline nokta itibarıyla zincir marketlerde ve zincir mağazalarda gerek müşteriler tarafından gerekse tüketiciler tarafından uyum sağlandığı görülmektedir. Buna karşılık diğer satış noktalarında politikaya uyum açısından sıkıntılar olduğu ve hala birçok satış

¹⁰⁸ Dünya. (<https://www.dunya.com/surdurulebilir-dunya/cevre-muhendislerinden-naylon-poset-kararina-destek-haberi-356880>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.

¹⁰⁹ Euronews. (<https://tr.euronews.com/2019/01/07/turkiye-de-poset-parali-olursa-yurttan-tepki-manzaralari>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.

¹¹⁰ Ulvi SANDALCI. a.g.m. s.738.

¹¹¹ Mehmet Hanefi TOPAL ve diğerleri. a.g.m. s.101.

¹¹² İnci DURSUN. 2020. a.g.m. s. 145.

¹¹³ Umut BİLEN. a.g.m.. s.66.

¹¹⁴ Erkan KILIÇER. a.g.m. s. 60.

¹¹⁵ Akşam. (<https://www.aksam.com.tr/ekonomi/4-gunluk-uygulama-sonucunda-plastik-poset-kullanimi-yaklasik-yuzde-50-azaldi/haber-810128>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.

¹¹⁶ TRT Haber. (<https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/poset-kullanimi-yuzde-75-azaldi-411889.html>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.

noktası tarafından ücretsiz poşet verildiği gözlemlenmektedir.

Yukarıda bahsedilen poşet tüketim verileri marketlerden değil de üretici firmaların Ambalaj Bilgi Sistemi'ne yaptıkları veri girişinden sağlanıyorsa, sistemde tüm firmaların kayıtlı olup olmadığı veya kayıtlı firmaların kayıt dışılık oranları önem arz etmektedir. Yapılan görüşmelerde sisteme bilgi girişi yapmayan firmaların olduğu ve etkin bir denetim mekanizmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Etkin bir denetim mekanizması ile plastik poşet üretiminin kontrol altına alınması, tüketiminde kontrol altına alınmasına katkı sağlayacak ve politikanın başarısını artıracaktır.

2017 yılında yayımlanan yönetmelikle birlikte Ambalaj Bilgi Sistemi kullanıcı kodu almamış işletmeleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlükleri'ne bildirmek ve bu işletmelerin ürünlerini satmamak satış noktalarının yükümlülükleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla kayıt dışı firmaların denetiminin satış noktaları aracılığıyla sağlanması planlanmıştır. Hali hazırda kendine ait sorumlulukların bilincinde olmayan satış noktalarına böyle bir sorumluluğun yüklenmesi şahsımızca doğru bulunmamaktadır. Plastik poşet üreticileri 222243 nolu NACE Kodunda faaliyet göstermektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan ilgili NACE kodunda faaliyet gösteren firmalar ile Ambalaj Bilgi Sistemi'ne kayıt yapan firma bilgilerinin karşılaştırılması halinde sistemde kayıtlı olmayan firmalar kolaylıkla tespit edilebilir ve kontrol altına alınabilir. Bu şekilde kontrol altına alınan firmalarda gerçekleştirilecek denetimlerle standartlara uygun üretim gerçekleşmesi sağlanabilir.

Çevre Kanunu'nda ücret ve katılım payından elde edilecek gelirlerin bütçeye gelir kaydedileceği hüküm altına alınmıştır. Gerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gerekse Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından tahsil edilen geri kazanım katılım payına ilişkin bilgi paylaşımı yapılmazken; yapılan incelemelerde söz konusu gelirlerin bütçe gelirleri içerisinde nereye kaydedildiği tespit edilememiştir. Bunun yanı sıra elde edilen gelirlerin ne şekilde kullanıldığı da kamuoyu tarafından bilinmemektedir. Bu konuda paylaşılan veriler, 2019 yılının sonuna doğru soru önergesine verilen cevaplarda 1,5 milyar adet poşet satışından 210 milyon lira¹¹⁷, denetim ve yaptırımlarda kurallara uymayan market ve plastik poşet üreticilerine 121 bin 411 lira ceza kesildiği belirtilmiştir.¹¹⁸

Politikanın başarısı açısından tahsil edilen gelirlerin ne şekilde kullanıldığı önem arz etmektedir. Nitekim ulusal literatürde elde edilen gelirlerin çevrenin korunması amacıyla kullanılmaya çağrı yönünde endişelerin olduğu görülmektedir. Toplumda oluşan bu endişeler şeffaf bir veri paylaşımının yapılması ve elde edilen gelirlerin çevrenin korunması amacıyla kullanılması halinde giderilebileceği unutulmamalıdır. İrlanda'da plastik poşet vergisi uygulamasında elde edilen gelirler, Çevre Bakanlığı bünyesinde oluşturulan çevre fonuna aktarılmaktadır.¹¹⁹ Benzer bir uygulama ile 'Geri Dönüşüm ve Depozito Fonu' şeklinde bir fon oluşturulması halinde çevresel amaçlı mali kaynaklara kolay erişim sağlanacaktır.¹²⁰ Elde edilen gelirlerin geri dönüşüm, alt yapı çalışmaları, toplumun çevre duyarlılığı alanında bilinçlendirilmesi amacıyla kullanılması halinde politikanın etkinliği de artırılmış olacaktır.¹²¹

¹¹⁷ İnternet Haber. a.g.e.

¹¹⁸ BBC News. a.g.e.

¹¹⁹ Erkan KILIÇER. a.g.e. s.59.

¹²⁰ Erdem ERCAN. a.g.m. . s.108.

¹²¹ Simla GÜZEL ve Ersan ÖZKAN. a.g.m. s.54.

Plastik poşet tüketiminin azaltılmasına yönelik uygulanan politikalar, tüketicileri alternatif yeniden kullanılabilir taşıma çantası kullanımına yönlendirmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanan usul ve esaslarda satış noktaları çok kullanımlık taşıma ekipmanlarını tüketiciye sunmakla yükümlü kılınmışken; 2019 yılında yayımlanan usul esaslarla ilk önce alternatif taşıma ekipmanlarını tanııtım ve kampanyalar dahilinde tüketiciye sunulur olarak değiştirilmiş, sonrasında ise tamamen kaldırılmıştır. Uygulamanın ilk günlerinde zincir marketler haricindeki satış noktalarında alternatif taşıma çanta tedarikinde sorunlar yaşanmıştır. Birçok şehirde çeşitli kurum ve sivil toplum kuruluşları tarafından pazaryerleri ve sokaklarda dağıtılan bez torbalar ile sorun aşılmaya çalışılmıştır. Geçen zaman zarfında plastik sanayicilerin sürece uyum sağladığı ve firmaların kâğıt ve bez poşet üretimine yöneldiği yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Günümüzde ise birçok mağaza tarafından müşterilere kâğıt ve bez poşet verilmeye başlandığı görülmektedir.

Dünyada alternatif ürünlerin yetersizliği nedeniyle uygulamalar sonrasında, plastik poşet karaborsalarının oluştuğu veya alternatif ürünlerin fiyatlarının yüksek olması nedeniyle politikaların olumsuz etkilendiği, hatta başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir.¹²² Türkiye’de ise sorunun kısa vadede çözüme kavuşmakla birlikte, alternatif ürünlere getirilecek vergi avantajları ile politikanın başarısının daha da artırılabilceği düşünmekteyiz. Mevcut uygulamada plastik poşetler de dâhil olmak üzere kâğıt bez poşetlerin KDV oranı % 18 olarak uygulanmaktadır. Uygulanan KDV oranının düşürülmesi üreticilere ve satış noktalarına avantaj sunarken, aynı zamanda ücretli alternatif ürün satın alan tüketicilere de

avantaj sağlayacaktır.

Geri kazanım katılım payı beyannamesine ilişkin yetkili Bakanlık olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın yetkili kılınması ile iki bakanlık tarafından ortak bir uygulama yürütülmektedir.¹²³ Yapılacak izleme, kontrol ve izleme yetkisi Çevre Şehircilik Bakanlığı’na ait olmakla birlikte gerekli gördüğü takdirde yetki düzenlemesinde bulunabilmektedir.¹²⁴ Üreticilere ilişkin yapılacak denetimlerin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülmesi yerinde olmakla birlikte satış noktalarında yapılacak denetimlerde yetki kargaşası ortaya çıkabileceği görülmektedir. Tahsil edilecek poşet ücretlerinin satış belgelerinde adet bazında gösterilmesine ilişkin satış noktalarına getirilen yükümlülük, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’ndan ziyade, Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın görev ve yetki alanına girdiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda yapılacak belge uygunluk denetimlerinin Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı yoklamaya yetkili memurlar tarafından yapılmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Denetimin yoğunlaştırılması tavsiyesinin yanında insan davranışlarının her alanda tam bir kontrolünün sağlanmasının mümkün olmadığını da burada ifade etmek gerekir. İnsan davranışlarının özellikle plastik atıklarla mücadele değiştirilmesi için çevre bilinci ve duyarlılığının birincil öneme sahip olduğu da bu noktada unutulmamalıdır. Vergi bilinci ve vergi uyumunda olduğu gibi çevre bilincinin oturmasında da öncelikle eğitim ve bu konuda farkındalığın oluşturulmasını sağlayacak sürekli ve kapsayıcı bir politikaya ihtiyacın olduğu bu noktada açıktır. Kamu otoritesinin bu bilinclendirme politikası denetim ve cezalar ile birlikte uygulaması halinde sadece zorlayıcı önlemler ile alınan etkiden daha fazlasının elde edileceğini öngörüyoruz.

¹²² UNEP. a.g.e. s. 65.

¹²³ 7166 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. a.g.e.

¹²⁴ 25.12.2018 tarih ve 66745475-145.07-245766 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. a.g.e.

Uygulama kapsamına giren poşetlerin çift kat kalınlığının 40 mikron ve üzeri olması (% 10 sapma payı hariç) gerekmektedir. Dolaşımda olan poşetlerin belirlen mikron şartını sağlayıp sağlamadığı başka bir tartışma konusu oluşturmaktadır. 2010 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan raporda, marketlerde kullanılan plastik poşetlere ilişkin mikron ortalamaları paylaşılmıştır. Paylaşılan verilerde; küçük boy poşetler 15 mikron, orta boy poşetler 18 mikron, büyük boy poşetler 30 mikron olarak ifade edilmiştir.¹²⁵ Ancak bu ölçülerin tek kat kalınlığı mı, yoksa çift kalınlığı mı olduğu raporda belirtilmemiştir. Söz konusu ölçülerin çift kat kalınlık ölçüsü olması halinde ve sonrasında mikronlarda iyileştirme yapılmadığı takdirde, market poşetlerinin mikron şartını sağlamadığı görülmektedir. Nitekim özellikle uygulamanın ilk dönemlerde hangi poşetlerin mikron şartını sağladığı, hangilerinin sağlamadığı ayırt edilememiştir.

Uygulamada satış noktaları tarafından tüketicilere 40 mikron altındaki poşetlerin temin edilmesi yasaklanırken, bu poşetlerin üretimine ilişkin bir sınırlandırma getirilmemiştir.¹²⁶ Her ne kadar burada sektör düşünülmüş olsa da, bu poşetlerin kolay erişilebilir olması tüketimini artırmıştır. Takviyeli poşet olarak adlandırılan özellikle tekstil sektöründe yaygın olarak kullanılan 40 mikron altındaki poşetler, birçok satış noktasında müşterilere ücretsiz olarak verilme-ye devam edildiği görülmektedir. Mikron şartını sağlasın veya sağlamasın tüketiciler kurumsal firmalarda poşet ücretini ödemeye zorunlu olarak razı olurken; bakkal, yerel mağaza, pazar-yeri gibi satış noktalarında ücret ödemek istememektedir. Dolayısıyla tüketicilerde ve satış noktalarında politikaya ilişkin ikna problemleri olduğu görülmektedir. Uygulamadan elde edilen

başarının artırılması ve devamlılığının sağlanması için kapsam dışında kalan plastik poşetlerin üretiminin ve tüketiminin kontrol altına alınması gerekmektedir.

Ücrete tabi plastik poşetlerde mikron şartının yanı sıra, barkod zorunluğu ve satış noktası logo sınırlaması gibi belirli standartlar getirilmiştir.¹²⁷ Ancak uygulamada zincir market ve zincir mağazalar dışındaki satış noktalarına ilişkin poşetlerin bu şartları nadir sağladığı görülmektedir. Plastik üreticileri ile yapılan görüşmelerde, barkodlu poşet üretimini yapılmasını isteyen satış noktalarının barkodlarını kendileri belirledikleri görülmüştür. Zincir mağazalar ve zincir marketler haricinde barkod sistemi kullanan satış noktası sayısının az olması ve hali hazırda birçok satış noktası tarafından poşetlerin ücretsiz verilmesi nedeniyle barkod uygulamasının politikaya etkisi olmadığı görülmektedir. Barkod uygulaması ile üretim ve tüketim sürecinin kontrol altına alması mümkün olabileceği düşünülmektedir. Yukarıda bahsedilen öneriler doğrultusunda üreticilerin kontrol altına alınmasının sağlanması halinde, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın belge basımı için anlaşmalı matbaalara verdiği yetki benzeri bir uygulama ile sorunun aşılabileceğini ve kayıt dışılığın sona ereceğini düşünmekteyiz. Bunun yanı sıra bilgi sistemi aracılığıyla üreticiler tarafından barkod numaralarının sisteme kaydedilmesi ve satış noktaları tarafından yapılacak beyanlarda ya da ödeme kaydedici cihazlarda yapılacak tanımlamalarda barkod numarasına yer verilmesi ile birlikte çapraz bir kontrol mekanizması geliştirileceği düşünülmektedir.

Uygulamada yaşanan en büyük sorunlarından biri de geri kazanım katılım payına ilişkin beyan ve bildirimlerin yapılmasıdır. Uygulama ilk yürürlüğe girdiğinde geri kazanım katılım payına

¹²⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. a.g.e. s. 165.

¹²⁶ 09.01.2019 tarih ve 66745475-145.07-6267 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. a.g.e.

¹²⁷ 09.01.2019 tarih ve 66745475-145.07-6267 sayılı Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar. a.g.e.

ilişkin bildirimler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yapılmakta iken¹²⁸, yapılan yasa değişikliği ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'na yapılması kararlaştırılmıştır.¹²⁹ Bu doğrultuda beyanname verme usullerinde ve sürelerinde değişiklikler yapılmış ve meslek mensupları aracılığıyla elektronik ortamda gönderilme zorunluluğunu getirilmiştir.¹³⁰ Muhasebe meslek mensuplarına getirilen bu ekstra yük, meslek mensuplarını tarafından tepki ile karşılanmış ve sosyal medya aracılığıyla geri kazanım katılım payı beyannamesinin kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Ancak bu girişimlerden herhangi bir sonuç elde edilememiş ve poşet beyannamesi mükellefleri ilgili ayda poşet satışı gerçekleştirmese bile, beyannameleri meslek mensupları aracılığıyla gönderilmeye devam edilmiştir.

2019 yılı sonu gününde yayımlanan yönetmelik ile geri kazanım katılım payının kapsamı genişletilmiş ve 1 Ocak 2020 tarihi itibarıyla birçok ambalaj malzemesi geri kazanım katılım payı kapsamına alınmıştır. Bu ambalaj malzemelerine ilişkin bildirimlerin poşet beyannamesi olarak çıkarılan geri kazanım katılım payı beyannamesi kapsamında verilmesi kararlaştırılmıştır.¹³¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından geri kazanım katılım payı kapsamında yapılan güncellemeler ve Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından beyanname süreleri ve kapsamında yapılan değişiklikler sonucunda uygulama karışık bir hal almıştır.

Yönetmelik ile birlikte onlarca ürün ve milyonlarca işletmenin geri kazanım katılım payı kapsamına alınmasına karşılık, iş dünyasında uygulamaya ilişkin yeterli farkındalık oluşturulamamıştır. İdari ve adli yatırımlarının çok ağır

olması ve paydaşlarla gerekli müzakereler yapılmadan çıkarılmış olması gerekçesiyle Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından eleştirilmiştir.¹³² Özellikle kendi bünyesinde muhasebe birimi olmayan küçük işletmelerde geri kazanım katılım payının tespitinde büyük sorunlarla karşılaşılmasına neden olmuştur. Hali hazırda uygulamanın bilincinde olmayan birçok işletmeye ilişkin yapılacak bildirimlerde meslek mensuplarına ağır bir iş yükü ve sorumluluk yüklenmiştir.

Geri kazanım katılım payının kapsamı her geçen gün genişlemekle birlikte, poşet vergisinden sağlanan başarının diğer ambalaj malzemeleri için sağlanamadığı ve sadece maliyet artırıcı etki yaptığı görülmektedir. Uygulamada tüketicilere dolaylı bir yansıma söz konusu olduğu için tüketici ödenen verginin farkına varamamaktadır. Dolayısıyla talepte daralma olmadığından tüketimde herhangi bir azalma gerçekleşmemektedir. Nitekim PAGEV tarafından açıklanan sektör istatistiklerinde 2020 yılında, 2019 yılına göre üretilen plastik ambalaj malzemesi 1 milyon ton artış gösterdiği görülmüştür.

Çevrenin korunmasına yapılacak katkı sadece plastik poşet kullanımının azaltılması ile sağlanacağı düşünülmemelidir ve diğer ambalaj malzemelerin azaltılmasına yönelik çalışmaların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca beyanname usul ve esaslarının muhasebe meslek mensupları ile yapılacak müzakereler sonucunda yeniden ele alınarak, beyannamelerin gönderilmesine ilişkin gerekli kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda yeni nesil

¹²⁸ 7153 Sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. a.g.e.

¹²⁹ 7166 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. a.g.e.

¹³⁰ 1 Nolu Geri Kazanım Katılım Payı Beyannamesi Genel Tebliği. a.g.e.

¹³¹ 31.12.2019 tarihli Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmeliği. a.g.e.

¹³² TÜRMOB. (<https://www.turmobil.org.tr/BasinOdasi/BasinBulteni/c7d16dcc-7269-4028-85d2-89810fa149a1/-geri-kazanim-katilim-payinin-bu-haliyle-uygulanmasi-mumkun-degidir--->). Erişim tarihi: 28 Haziran 2021.

ödeme kaydedici cihaz kullanan satış noktalarında, plastik poşet satışına ilişkin bilgilerin sistem tarafından otomatik aktarımının sağlanması ve aktarılan veriler doğrultusunda geri kazanım katılım payının otomatik olarak tahakkuk ettirilmesi perakendecilere yönelik kolaylaştırma sağlayacaktır. Toptancılar ve ödeme kaydedici cihaz kullanmayan satış noktalarında ise, ücretli poşet satışına devam etmekle birlikte üretim aşamasında vergi uygulaması benimsenmesi plastik poşetlere ilişkin beyan zorunluluğunu ortadan kaldıracaktır.

SONUÇ

Türkiye’de son üç yıldır uygulanmakta olan plastik poşet vergisi uygulaması sonucunda plastik poşet tüketimi önemli ölçüde azalmıştır. Nispeten yeni olan bu uygulamada birçok sorunla karşılaşıldığı da görülmüştür. Bu makale uygulanan verginin teknik ve bürokratik safhalarındaki sorunları ortaya koymaya çalışmış ve yaklaşık üç yıl sonunda politikanın iyileştirilmesi ve daha az maliyetli hale gelmesi için gerekli önerileri yapmaya çalışmıştır. Bu açıdan bakıldığında da literatüre ve politika yapıcılara önemli bir katkı sağlama iddiasında olduğunu söyleyebiliriz.

Makalenin tespit ettiği ilk sorun mükelleflerin ve kamuoyunun yeterince bilgilendirilmemesinden kaynaklanan uygulama karışıklıklarıdır. Bu noktada mikron karmaşası, üretim aşamasının kontrol altına alınamaması, satış noktalarında yaşanan sıkıntılar, geri kazanım katılım payı beyanında yaşanan sıkıntılar, geri kazanım katılım payı kapsamında olan ambalaj karmaşası alanları başta olmak üzere bilgilendirme yapılmalıdır.

Plastik poşet vergisinin uygulama sonuçlarının ve hasılatının kamuoyu ile paylaşılması uygulamadaki gönüllü uyumu arttıracaktır. Bu noktada şeffaflığın bahse konu vergi özelinde ilke olarak belirlenmesi gerekir.

Ambalaj bilgi yönetim sisteminin daha etkin kullanılması ve sisteme tüm firmaların kayıtları-

nın yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu sisteme kayıtların takip edilerek denetlenmesi plastik poşet üretiminin kontrol altına alınması, tüketiminde kontrol altına alınmasına katkı sağlayacak ve politikanın başarısını artıracaktır.

Politikanın başarısı açısından tahsil edilen gelirlerin geri dönüşüm ve plastik poşet kullanımının azaltılmasına yönelik değerlendirileceğinin ilan edilmesi politikanın etkinliğini arttıracığı gibi devamlılığını da sağlayacaktır. Ayrıca alternatif ürünlere getirilecek vergi avantajları ile politikanın başarısının daha da artırılabilceği bir gerçektir. Mevcut uygulamada plastik poşetler de dahil olmak üzere kağıt bez poşetlerin KDV oranı %18 olarak uygulanmaktadır. Uygulanan KDV oranının düşürülmesi üreticilere ve satış noktalarına avantaj sunurken, aynı zamanda ücretli alternatif ürün satın alan tüketicilere de avantaj sağlayacaktır.

Plastik poşet vergisinin beyanname usul ve esaslarının muhasebe meslek mensupları ile yapılacak müzakereler sonucunda yeniden ele alınarak, beyannamelerin gönderilmesine ilişkin gerekli kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda yeni nesil ödeme kaydedici cihaz kullanan satış noktalarında, plastik poşet satışına ilişkin bilgilerin sistem tarafından otomatik aktarımının sağlanması ve aktarılan veriler doğrultusunda geri kazanım katılım payının otomatik olarak tahakkuk ettirilmesi perakendecilere yönelik kolaylaştırma sağlayacaktır.

Sonuç olarak, üç yıla yakındır ülkemizde uygulamada olan poşet vergisi yukarıda bahsedilen teknik sorunlar ile etkisini uzun dönemde kaybetme riski taşımaktadır. Bu nedendir ki, politikanın uygulanması esnasında karşılaşılan sorunların böyle bir makalede ortaya konulması politikanın revizyonu açısından hayati önem taşımaktadır. Genel olarak poşet tüketimini kısıtlama hedefi büyük ölçüde tutturulmuş olsa da, teknik ve bürokratik süreçlerin iyileştirilmesi plastik ambalaj atıklarının tamamının kullanıma

daha etkin bir kısıtlama getirerek uygulamayı yerleşik hale getirebilecektir. Çalışmamızın bu alanda ulusal ve uluslararası literatürü inceleyip, uygulama örnekleri ile karşılaştıran ve uygulama problemlerini ortaya koyan ender çalışmalardan biri olması nedeni ile literatüre ve politika yapım süreçlerine ciddi bir katkıda bulunacağını umut ediyoruz.

KAYNAKÇA

- AKŞAM. (<https://www.aksam.com.tr/ekonomi/4-gunluk-uygulama-sonucunda-plastik-poset-kullanimi-yaklasik-yuzde-50-azaldi/haber-810128>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.
- AVCI, İ. ve YILDIZ S. (2020). "Marketlerde Ücretli Plastik Poşet Uygulamasına Yönelik Tüketici Davranışlarının Belirlenmesi". Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 20.
- BBC NEWS. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50799641>). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.
- BİLEN, U. (2019). "Plastik Poşet Zararını Önleme ve Tüketici Bilinci Oluşturma Üzerine Bir Çalışma". European Journal of Engineering and Applied Sciences. Sayı 2 (1).
- BİN NOH, M. (2013). Plastic Shopping Bags: Policy Instruments for Plastic Bag Reduction. Master's Thesis, University Teknologi Mara Malaysia, Bachelor of Art and Design (Hons) (Graphic Design) Faculty of Art And Design. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malaysia.
- MELİS BOSTANOĞLU. "AB ve Türkiye' de Plastiklerin Geleceği". (https://www.ikv.org.tr/images/files/AB_VE_TURKIYEDE_PLASTIKLERIN_GELECEGI_1012.pdf). Erişim tarihi: 11 Mayıs 2021.
- CONVERY, F, MCDONNELL S. VE FERREIRA S. (2007). "The "Most Popular Tax in Europe? Lessons from the Irish Plastic Bags Levy". Environmental and Resource Economics. Sayı 38 (1).
- ÇEVİK, O. VE KAZAK G. (2020). "Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi Aracı Olarak Ücretli Plastik Poşet Uygulaması Üzerine Bir Araştırma". Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 10, (2).
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. "7 Nolu Alt Komisyon: Taşıma Amaçlı Kullanılan Alışveriş Poşetlerinin Kullanımının Azaltılması". (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/ambalajkomrap-20180201135056.pdf>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
- DİRECTİVE (EU). 2015/720 of the European Parliament and of the Council, Amending Directive 94/62/EC as Regards Reducing the Consumption of Lightweight Plastic Carrier Bags. (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/58d93ae-e-f3bc-11e4-a3bf-01aa75ed71a1/language-en>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021.
- DEMİR, İ. ve KOÇ S. (2019). Plastik Poşet Kullanımına İlişkin Düzenlemeler: AB ve Türkiye Uygulamaları. UBAK Uluslararası Bilimler Akademisi, Sosyal Bilimler Tam Metin Kitabı. s.734-740.
- DİKGANG, J., LEİMAN A. VE VİSSER M. (2012). "Analysis of The Plastic- Bag Levy in South Africa. Resources". Conservation and Recycling. Sayı 66.
- DURSUN, İ. (2019). "Türkiye'de Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesi Uygulamasına Yönelik Tüketici Tepkilerinin Belirlenmesi". İşletme Araştırmaları Dergisi. Sayı 11.
- DURSUN, İ. (2020). "Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesi Uygulamasına Gösterilen Tutumsal ve Davranışsal Desteğin Açıklanmasına Yönelik Model Önerisi". Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı 13(1).

- DÜNYA. (<https://www.dunya.com/sur-durulebilir-dunya/cevre-muhendislerinden-naylon-poset-kararina-destek-haberi-356880> 2017). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.
- ERCAN, E. (2020). "Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Poşet Ücreti". Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 382.
- ERTEKİN, Ş. ve DAM M.M. (2020). "Çevre Vergilerinin Çevresel etkileri Üzerine Bir Değerlendirme". Journal of Yaşar University. Sayı 15.
- EURONEWS. (<https://tr.euronews.com/2019/01/07/turkiye-de-poset-parali-olursa-yurttan-tepki-manzaralari>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.
- FERHATOĞLU, E. (2003). "Avrupa Birliği'nde Ortak Çevre Politikası Çerçevesinde Çevre Vergileri", E-Yaklaşım Dergisi, Ekim 2003. Sayı 3.
- GİB. "NACE 6'lı Faaliyet Kodlarına Göre Yıllık Gelir ve Kurumlar Vergisi ve Matrah Bilgileri". (<https://www.gib.gov.tr/yar-dim-ve-kaynaklar/istatistikler>). Erişim tarihi: 06 Nisan 2020.
- GÜZEL, S. ve ÖZKAN E. (2019). "Plastik Poşet Vergisi Uygulaması: Türkiye İçin Bir Değerlendirme". Vergi Dünyası. Yıl: 38, Sayı 455.
- GÖKER, C. VE GÖKER Ç.S. (2019). "Yeni Bir Mali Yükümlülük Olarak Geri Kazanım Katılım Payı". Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 364.
- GÜRBÜZ, H. VE YILMAZ V. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Naylon Poşet Kullanımına İlişkin Tutum ve Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Araştırılması". Sosyoekonomi Dergisi. Sayı 26 (38).
- GÜZEL, S., and ÖZKAN E. "Plastik poşet vergisi uygulaması: Türkiye için bir değerlendirme." Vergi Dünyası Dergisi 1.455 (2019): 43-57
- HOMONOFF, A. T. (2018). "Can Small Incentives Have Large Effects? The Impact of Taxes Versus Bonuses on Disposable Bag Use". Amerikan Economic Journal: Economic Policy, Sayı 10 (4).
- HÜRRİYET. (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-naylon-posetler-uc-retli-verilecek-iste-tarihi-40611041>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021
- İNAM, H. (2019). "Plastik Poşet Vergisi". Vergi Raporu Dergisi. Sayı 134.
- KILIÇER, E. (2018). "Plastik Poşet Vergisi ve Örnek İlke Uygulamaları". Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 357.
- KISACIK, H. (2019). "Depozito ve Plastik Poşet Ücret Uygulamaları: Muhasebe Süreci". Business & Management Studies: An International Journal. Sayı 7 (3).
- KNOBLAUCH, D., MEDERAKE L., STEIN U.(2018). "Develeloping Countries in the Lead- What Drives the Diffusion of Plastic Bag Policies?". Sustainability. Sayı: 10.
- MARTÍNHO, G., BALAİA N. VE PİRES A. (2017). "The Portuguese Plastic Carrier Bag Tax: The Effects on Consumers' Behavior". Waste Management. Sayı 61.
- MOGOMOTSİ, P.K., MOGOMOTSİ G., KOLOBE M. (2017) "Consumer Willingness to Pay For Plastic Bags Levy and Willingness to Accept Eco-Friendly Alternatives in Botswana". Chinese Journal of Population Resources and Environment. Sayı 15 (3).
- NIELSEN, T., HOLMBERG K., STRİPPLE J. (2019). "Need A Bag? AReview of Public Policies on Plastic Carrier Bags- Where", How and to What Effect. Waste Management. Sayı 87.
- NTV. (https://www.ntv.com.tr/ekonomi/uretilci-ve-tuketici-den-poset-ceyrege-sabitlensin-talebi,fIKg5p_voUWrlt6i9dQyqQ). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.

- O'BRIEN, J. ve THONDHLANA G. (2019). "Plastic Bag Use in South Africa: Perceptions, Practices and Potential Intervention Strategies". Waste Management Sayı 84.
- ÖZÇELİK, G.E. Naylonlaşan Dünyada Poşet Krizi: Dünya- Türkiye Uygulaması". (<http://www.kto.org.tr/d/file/naylonlasan-dunya-da-poset-krizi-dunya-turkiye-uygulamasi.pdf>). Erişim tarihi: 11 Mayıs 2021.
- ÖZTEMEL, G. K. (2019). "Benzeri Mali Yüklülük Kavramının Hukuki Niteliği ve Bu Kapsamda Geri Kazanım Katılım Payının Değerlendirilmesi". Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 374.
- PAGEV. "Türkiye Plastik Sektör İzleme Raporu 2020". (<https://pagev.org/turkiye-plastik-sektor-izleme-raporu-2020-601b95c394d04>). Erişim tarihi: 12 Haziran 2021.
- PAGEV. "Plastik Endüstrisi". (<https://pagev.org/plastik-endustrisi>). Erişim tarihi: 12.06.2021.
- POORTINGA, W., SAUTKINA E, THOMAS, G. O., WOLSTENHOLME E. (2016) "The English Plastic Bag Charge Changes in Attitudes and Behaviour". Cardiff : Welsh School of Architecture/School of Psychology, Cardiff University. Sayı 10.
- POSTA GAZETESİ. (<https://www.posta.com.tr/bakan-kurum-acikladi-17-milyar-lira-kazanc-saglandi-2307519>). Erişim Tarihi: 15 Haziran 2021.
- RIVERS, N., SHENSTONE- HARRIS S., YOUNG N. (2017). "Using Nudges to Reduce Waste? The Case of Toronto's Plastic Bag Levy". Journal of Environmental Management, Sayı 188.
- SANDALCI, İ. ve SANDALCI, U. (2019). Çevre Sorunları ile Mücadele Aracı Olarak Plastik Poşet Vergisi. Ed. Özgür Saygın. Teoriden Pratiğe Güncel Vergi Konuları. Ekin Yayınevi. Bursa
- SANDALCI, U. (2019). "Plastik Poşet Vergisine İlişkin Halkın Düşünceleri: Alan Araştırması". Uluslararası Erciyes Bilimsel Araştırmalar Kongresi. 26-28 Nisan 2019. Kayseri.
- İNTERNET HABER. (<https://www.internet-haber.com/cevre-bakanligi-acikladi-plastik-posetten-1-yilda-210-milyon-lira-kazandi-2070032h.htm>). Erişim tarihi: 15 Haziran 2021.
- ŞAHİN, M. (2020). "Sürdürülebilir Çevre Dinamikleri İçin Yeni Bir Enstrüman: Plastik Poşet Vergisi". Vergi Raporu Dergisi. Sayı 246.
- ŞENTÜRK, G. (2020). "Plastik Poşet Ücretinin Tüketici Davranışlarına Etkisinin Davranışsal İktisat Bağlamında Değerlendirilmesi". Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.
- TAŞÇIOĞLU, M.(2020). "Tüketicilerin Plastik Market Poşetleriyle İlgili Algılarını Etkileyen Faktörlerin Senaryo Bazlı Deneyler Yöntemiyle İncelenmesi". Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi Sayı 18 (1).
- TEMEL, H. (2018). Naylon Aşkı Öldürür!, 2011 Genişletilmiş 2. Baskı, Hayygrup Yayınevi. İstanbul.
- THOMAS, G.O., SAUTKINA E., POORTINGA W., WOLSTENHOLME E., WHITMARSH L. (2019). "The English Plastic Bag Charge Changed Behavior and Increased Support for Other Charges to Reduce Plastic Waste". Frontiers in Psychology. Sayı 10.
- TOBB."Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği Taslağı". (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=2855&lst=DuyurularListesi>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.
- TOPAL, M.H., GÜNAY H.F., UĞUR C.Y., AYDIN A. (2020). "Sebepli Eylem Teorisi Bağlamında Ücretli Poşet Kullanım Niyeti

- Üzerinde Etkili Faktörlerin İncelenmesi". Global Journal of Economics and Business Studies. Sayı 9 (17).
- TRTHABER. (<https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/poset-kullanimi-yuzde-75-azaldi-411889.html>). Erişim tarihi: 27 Haziran 2021.
 - TÜRMÖB, (<https://www.turmob.org.tr/BasinOdasi/BasinBulteni/c7d16dc-c-7269-4028-85d2-89810fa149a1/-geri-kazanım-katılım-payinin-bu-haliyle-uygulanması-mumkun-degildir--->). Erişim tarihi: 28 Haziran 2021.
 - UÇMAN, B. (2020). "Plastik Poşet Ücretlendirmesinin Tüketici Davranışları Üzerine Etkisinin Anket Yöntemi İle Değerlendirilmesi: Isparta İli Örneği". Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Isparta.
 - UNEP. "Single-Use Plastics A Roadmap for Sustainability". (https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/25523/singleUsePlastic_sustainability_factsheet_EN.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021.
 - WEİNSTEİN. S. (2010). "Main Ingredient in "Marine Soup": Eliminating Plastic Bag Pollution Through Consumer Disincentive". California Western International Law Journal. Sayı 40 (2).
 - YASA, Y.A. VE COP R. (2019). "Yeşil Pazarlama Anlayışında Tüketicilerin Plastik Poşet Kullanımına Yönelik Bakış Açıkları: Belçika Örneği". Gazi İktisat ve İşletme Dergisi. Sayı 5 (1).
 - YEMEZ, İ. (2019). "Tüketicilerin Ücretli Poşet Düzenlemesine Yönelik Düşüncelerinin Değerlendirilmesi". Fiscoeconomia International Congress on Social Sciences. 20-21 Aralık 2019. Ankara.
 - YILMAZ, E. ve ASLAN T. (2019). "Vergi ve Muhasebe Boyutları ile Ücretli Poşet Uygulaması". ISPEC Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi. 10-12 Haziran 2019.
 - YILMAZ, G. ve BİYAN Ö. (2019). "Geri Kazanım Katılım Payının Hukuki Niteliği ve Yabancı Ülke Uygulamalarıyla Karşılaştırılması". Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 371.
 - YİĞİT, B., KARABACAK E. ve SALİHOĞLU G. (2017). "Türkiye' de Plastik Poşet Kullanımının Azaltılması". Çevre Bilim ve Teknoloji Teknik Dergisi. Sayı 2 (2).
 - 1 NOLU GERİ KAZANIM KATILIM PAYI BEYANNAMESİ GENEL TEBLİĞİ. (<https://www.gib.gov.tr/geri-kazanım-katılım-payi-beyannamesi-genel-tebligisi-sira-no1-resmi-gazetede-yayinlandi>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021.
 - 2 NOLU GERİ KAZANIM KATILIM PAYI BEYANNAMESİ GENEL TEBLİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200205-5.htm>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021.
 - 7153 SAYILI ÇEVRE KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181210-4.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
 - 7166 SAYILI SOSYAL HİZMETLER KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190222-1.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
 - 30.07.2004 TARİHLİ AMBALAJ VE AMBALAJ ATIKLARININ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040730.htm#5>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
 - 24.06.2007 TARİHLİ AMBALAJ VE AMBALAJ ATIKLARININ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/06/20070624-2.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.

- 24.08.2011 TARİHLİ AMBALAJ ATIKLARININ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110824-6.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
- 27.12.2017 TARİHLİ AMBALAJ VE AMBALAJ ATIKLARININ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171227-12.htm>). Erişim tarihi: 03 Haziran 2021.
- 25.12.2018 TARİH VE 66745475-145.07-245766 SAYILI PLASTİK POŞETLERİN ÜCRETLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR. (<http://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/plaspose-tue20181227-20181227091110.pdf>). Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021
- 09.01.2019 TARİH VE 66745475-145.07-6267 SAYILI PLASTİK POŞETLERİN ÜCRETLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR. (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/plaspose-tue20190109-20190109144024.pdf>). Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021
- 31.12.2019 TARİHLİ GERİ KAZANIM KATILIM PAYINA İLİŞKİN YÖNETMELİĞİ. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-4.htm>). Erişim tarihi: 16 Mayıs 2021
- 07.02.2020 TARİH VE 66745475-145.07-34658 SAYILI GERİ KAZANIM KATILIM PAYINA İLİŞKİN YÖNETMELİĞİN UYGULAMASINA DAİR USUL VE ESASLAR. (<https://cygm.csb.gov.tr/genelgeler-i-442>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021
- 22.12.2020 TARİH VE 66745475-145.07-274510 SAYILI PLASTİK POŞETLERİN ÜCRETLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR. (<https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler/usulesasplasposucr20201222-20201222135312.pdf>). Erişim tarihi: 17 Mayıs 2021